

JODEN IN VLAARDINGEN, 18e eeuw - 1935 (1943)

H.J. Luth

Inleiding

De vele archiefbestanden die het Vlaardingse Stadsarchief beheert zijn grotendeels uitstekend ontsloten. Wie ze echter wil raadplegen om alle Joden in Vlaardingen en hun plaats in de lokale geschiedenis in kaart te brengen komt voor een omvangrijke taak te staan.

In eerste instantie, zeker in de periode voor 1830, is het alleen mogelijk relevante onderzoeksgegevens te selecteren op grond van vermeldingen van stereotiepe Joodse voor- en achternamen in de bronnen die voorhanden zijn. Een bijkomend probleem is hierbij het veelvuldig voorkomen van Abraham, Izaäk en Jacob, als voornamen van protestantse Vlaardingers. Bovendien is het natuurlijk niet zo dat alle personen die men zoekt herkenbare namen hebben, maar toch levert een dergelijk onderzoek m.i. voldoende materiaal op.

Om de een of andere reden vestigden zich in Vlaardingen minder Joden dan in de naburige gemeenten Maassluis en Schiedam.

In Maassluis werd al in 1769 en in Schiedam rond 1790 een synagoge in gebruik genomen; terwijl dit in Vlaardingen pas in 1862 het geval was en dan nog slechts van korte duur.

Voor die tijd woonden er wel Joden in Vlaardingen, maar zij waren te klein in getal om zelf een kehilla te stichten en bezochten de Schiedamse synagoge.

Het overgrote deel van dit artikel heeft dan ook betrekking op de 19e en 20e eeuw. Allereerst omdat er zoals gezegd in de 18e eeuw nauwelijks Joden in Vlaardingen woonden en vervolgens ook omdat de latere stukken (m.n. uit het archief van Burgemeester en Wethouders) veel uitvoeriger berichten over de lotgevallen van de plaatselijke inwoners dan oudere bronnen.

Uit de Volkstellingsregisters 1830 en 1840, de Bevolkingsregisters 1850 - 1880, en uit de gemeentelijke statistieken over 1862-1883 en 1899-1902, was

het mogelijk het onderstaande overzicht samen te stellen m.b.t. het aantal Joden in Vlaardingen.

1830	1	1869	35
1840	1	1870	42
1851	3	1871	44
1852	8	1872	47
1853	9	1873	48
1854	20	1874	53
1855	20	1875	53
1856	31	1876	50
1857	34	1877	44
1858	37	1878	50
1859	40	1879	53
1860	43	1880	49
1861	44	1881	51
1862	50	1882	52
1863	52	1883	58
1864	58	1899	63
1865	51	1900	66
1866	43	1901	62
1867	45	1902	61
1868	43	1940	58

Opvallend is de vestigingsgolf van 1854 tot 1864 die leidde tot de oprichting van een Joodse (bij)gemeente in 1862, waarover straks meer.

Blijkens mijn aantekeningen uit de Bevolkingsregisters moet het aantal Joden over de perioden 1884-1898 en 1903-1939 steeds geschommeld hebben tussen de 60 en 75.

Hoewel dit aantal vrij constant lijkt moet toch worden opgemerkt dat een groot gedeelte van hen slechts enkele weken tot een jaar hier in Vlaardingen verbleef als dienstbode of kostganger.

Joden in Vlaardingen voor 1850

Het is niet waarschijnlijk dat er voor 1850 veel Joden Vlaardingen hebben bezocht of er hebben gewoond. In ieder geval hebben ze in de archieven nauwelijks sporen nagelaten. We zullen het moeten doen met enkele incidentele vermeldingen, waarvan de oudste twee voorkomen in de criminele rollen en dus per definitie interessant zijn om nader te bekijken.

Op 28 september 1736 staat voor baljuw en welgeboren mannen van Vlaardinger-Ambacht een man terecht die als zijn naam opgeeft: Heere Moses alias Hessel Marcus alias Abraham Mordechaj alias Jacob Hendricksz!!!.

Hij is gearresteerd wegens een poging tot roofmoord op de Dijk tussen Schiedam en Vlaardingen. De vrouw die hij probeerde te wurgen en te beroven kwam met de schrik vrij doordat er toevallig twee sjezen langs kwamen.

Hij blijkt een doorgewinterde crimineel te zijn, die na diverse verhoren opbiecht dat zijn echte naam Heere Moses is, dat hij afkomstig is van Frankfort en dat hij in de veertig jaar is. Hij heeft ca. 20 jaar alleen of met andere Joden in Duitsland rondgezworven en gebedeld en de laatste 12 jaar de 7 Provinciën onveilig gemaakt door bedelen, stelen en inbreken. Twee andere Joden (het scheldwoord "smoussen" staat in de criminele rol), zijn twee metgezellen van het eerste uur (ene Isaak van Worms en ene Major uit Amsterdam, zijn 4 jaar geleden in Leeuwarden gearresteerd en opgehangen. De beklaagde biecht verder een ellenlange lijst van diefstallen en inbraken met en zonder geweld op, van Franeker tot Tilburg en van Leiden tot Nijmegen. Na heel wat verbanningen en andere straffen is hij dan nu in Vlaardingen, naar later blijkt zijn eindbestemming, beland.

De welgeboren mannen veroordelen hem ter dood omdat "alle soo geweld, violatie op 's heeren weegen en gruwelijk voornemen, gepleegde huysbraeken en dieverijen in een land van justitie niet kunnen worden gedoogt of geleden, maar rigoureuuselijk behoorden te werden gestrafft".

Op 10 oktober wordt voor het stadhuis het vonnis d.m.v. de galg uitgevoerd, waarna het lijk naar het Galgeveld wordt gebracht om ter afschrikking te worden neergehangen.

In het tweede geval worden drie Joodse marskramers als slachtoffers vermeld. Op 28 juni 1773 worden zij door een dronken Vlaardinger, de 22-jarige Cornelis van der Meulen, gemolesteerd omdat ze hem wel een vuurtje, maar geen pijp konden aanbieden. In zijn woede sloeg hij hierop al vloekend met zijn kruk o.a. een mand met Engels aardewerk stuk, waarop de kooplieden op de vlucht sloegen.

Hij wordt veroordeeld tot 4 jaar verbanning uit

Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht⁶.

In beide gevallen is hier sprake van passanten die niet in Vlaardingen woonden.

Wanneer we de chronologische volgorde voortzetten is nu Nathan Joseph van Buuren aan de beurt om te worden vermeld. Hij is slager van beroep en woont vanaf 1795 in Vlaardingen. In of voor 1798 is hij vermoedelijk al weer verhuisd⁷.

Dankzij een akte uit het notarieel archief is bekend dat in 1804 en enkele jaren daarna Salomon Joseph Cohen Mug met zijn gezin te Vlaardingen woonde⁸, terwijl dit blijktens de Volkstellingsregisters na een tijd van afwezigheid van 1817 tot ca. 1826 weer het geval is.

Raadpleging van de indices op de transportakten van onroerend goed (eigenaren van huizen) over de periode 1700-1811, leveren slechts één naam op: Salomon Mozes, die op 27-10-1809 een aantal panden aan de Achterstraat koopt⁹. Bij de Volkstelling van 1812 wordt hij echter niet (meer) vermeld.

Verder treffen we in de Volkstellingsregisters 1814-1821 nog aan: Judik Asser, Debora Sprenger en Izaäk (Alexander) Sprenger van Leeuwen. De laatste vinden we ook nog bij de volkstelling van 1830 (als enige Jood van de 6.823 Vlaardingse inwoners), maar in 1840 niet meer. Van het jaar 1831 is bij toeval alleen Joachim van Praaga als Vlaardings inwoner bekend¹⁰, terwijl ook in 1840 weer slechts één Vlaardinger (van de 7.234) de Joodse godsdienst is toegedaan, nl. Hartog David Cijver.

Vanaf 1850 worden doorlopend de Vlaardingse bevolkingsmutaties bijgehouden zodat vanaf die tijd, zij het niet zonder geduld en na dagenlang bladeren (vele duizenden pagina's), een redelijk compleet overzicht te geven valt.

In de uitgebreide bijlage die aan het eind van dit artikel is opgenomen zijn in alfabetische volgorde zoveel mogelijk de Vlaardingse Joden, ook de enkele hierboven genoemde, per familie gerangschikt opgenomen.

Oprichting Israëlitische gemeente, 1862

Wanneer in 1862 het aantal Joden in Vlaardingen is opgelopen tot 50 acht men de tijd gekomen om een plaatselijke gemeente te stichten.

Zo is dan een rekest van 12 februari 1862¹¹ bewaard gebleven, waarin Hendrik van Daelen (34 j.), Judik van Furth (40 j.), Hartog Goudsmit (56 j.), Abraham Isaäcs (28 j.), Salomon Katan (65 j.), Jacob Lens (32 j.), Jacob de Reeder (63 j.), Samuël Samson (39 j.), Salomon de Vries (33 j.), Samson Andries van Wessel (56 j.) en Abraham IJzerman (41 j.), zijnde al de 11 Joodse gezinshoofden van Vlaardingen representerende de Joodse gemeenschap ter plaatse van 50 personen, aan koning Willem III verzoeken om te Vlaardingen een eigen "Nederlandsche Israëlitische Gemeente" te mogen stichten.

Zij motiveren hun verzoek als volgt: "Dat zij verstoken van een eigen gemeente thans zich tot het waarnemen hunner Godsdienst naar Schiedam moeten begeven als de meest nabijgelegen plaats waar een synagoge gevestigd is, terwijl ook hunne kinderen daar het gevorderd godsdienstig onderwijs moeten gaan ontvangen, hetgeen door den aanzienlijken afstand voor hen hoogst moeilijk is."

Bovendien voeren ze aan dat ze ook bij het begraven van hun doden problemen ondervinden, omdat naburige gemeenten die wel over een Joodse begraafplaats beschikken "het gebruik der begraafplaats ongaarne toestaan daar deze voor de leden der gemeente ingericht, niet door vreemden mogen gebezigd worden".

B & W van Vlaardingen willen hen wel een stuk grond ter beschikking stellen, maar dan moet er eerst sprake zijn van een Israëlitische gemeente.

Om duidelijk aan te geven dat ze zich als gemeente ook financieel zelf kunnen redden nemen ze in het rekest bovendien een begroting op:

Uitgaven

- Jaarwedde van den onderwijzer en voorlezer	f 365,-
- Huur van een gebouw tot godsdienstige zamenkomsten en woning van den onderwijzer en voorlezer	f 104,-
- Onderhoud, licht, enz.	f 50,-
	f 519,-

Inkomsten

- Bijdragen gemeenteleden naar gelang hunner middelen	f 208,-
- Wegens het godsdienstig onderwijs te ontvangen gelden	f 200,-
- Offer- en ceremoniegelden en verhuring van zitplaatsen	f 111,-
	f 519,-

Nadat dit rekest diverse instanties en personen heeft gepasseerd (hoofdcommissie tot de zaken der Israëliteten te Den Haag, B & W van Vlaardingen, commissaris van de koning in Zuid-Holland) wordt al op 1 april 1862 door B & W een gunstig besluit genomen, zodat de Vlaardingse Israëlitische gemeente een feit is¹².

De officiële erkenning door Willem III vindt plaats bij Koninklijk Besluit van 14 april daaropvolgend.

Er is dan sprake "van het bestaan te Vlaardingen van eene Israëlitische Gemeente, met den rang van Bijkerk, behorende tot de ringe van Delft en het ressort der Nederlandsch Israëlitische Hoofd-Synagoge te 's-Gravenhage"¹³.

In de provincie Zuid-Holland waren toen twee Hoofdsynagogen nl. in Rotterdam en Den Haag. Eigenaardig genoeg hoorde Vlaardingen niet bij Rotterdam, maar bij Den Haag. Onder Den Haag ressorteerden o.a. Brielle, Delft, Heenvliet en Maassluis als z.g. ringen en Hellevoetsluis, Schiedam en Vlaardingen als bijkerken¹⁴.

De eerste synagoge (Havenstraat), 1862-ca. 1866

Nadat het B & W-besluit van 1 april hen is meegedeeld wachten de 11 Joodse gezinshoofden de koninklijke erkenning niet af. Zij huren met gezwinde spoed van Dirk Teunisz. Pleijsier het pand (Nieuwe) Havenstraat B 53 (kad. A 71) dat al op 4 april 1862 tot synagoge wordt gewijd¹⁵. Het pand was bovendien groot genoeg om voorganger en godsdienstleraar Jacob Lens en zijn

Links de voormalige eerste synagoge aan de Havenstraat, waarin later de kolenhandel Maarleveld was gevestigd (foto: 1954).

gezin te huisvesten. Uit het feit dat deze zich in januari 1862 in Vlaardingen vestigde blijkt dat men er toen al van uitging dat er spoedig een gemeente zou worden opgericht.

Op 26 januari 1869 verkoopt Dirk Pleijsier het perceel aan de Havenstraat aan Ary Pleijsier¹⁶. Uit de verslagen van de toestand der gemeente 1862¹⁷ e.v. betreffende kerkelijke zaken en uit het vertrek van voorganger Jacob Lens blijkt dat de synagoge al weer snel, waarschijnlijk in 1866, werd opgeheven. Het kleine wisselvallige aantal leden zal er de reden van zijn geweest dat kerk en voorganger niet meer konden worden onderhouden.

De ruim 40 overgebleven gemeenteleden hadden geen andere keus dan de synagoge in de steeg "achter de Teerstooft" te Schiedam¹⁸ te bezoeken, zoals ze vroeger ook gewend waren geweest.

Wel wordt het genoemde pand op 15 mei 1871 van de gemachtigde van Ary Pleijsier gekocht door.... Abraham Isaacs¹⁹. Hoewel hier verder niets van gebleken is heeft de Joodse gemeente misschien ook later toch nog gebruik gemaakt van het gebouw.

In 1907 verkopen de erven van Maria van Handel, de weduwe van Abraham Isaacs het genoemde bezit aan Hugo Maarleveld²⁰ die er dan zijn kolenbergplaats verstigt.

De achterkant van het gebouw van de "Vrienden der Waarheid" in de Zomerstraat waarvan van 1894 tot 1906 een gedeelte dienst deed als synagoge.

De tweede synagoge (Zomerstraat), 1894 - 1906

Bijna dertig jaar hadden de Vlaardingse Joden net als voor 1862 de godsdienstoefening in de Schiedamse synagoge bezocht, maar op 28 september 1894 werd opnieuw in Vlaardingen een synagoge ingewijd. Men meende weer op eigen kracht diensten te kunnen gaan houden en huurde het voorste gedeelte van het lokaal van de "Vrienden der Waarheid" in de Zomerstraat, de vroegere bewaarschool van de kostschoolhouder J.H. Haan. In de Nieuwe Vlaardingsche Courant van de volgende dag tekende de plaatselijke verslaggever wat verwonderd zijn indrukken op, die ons een gedetailleerd beeld geven van synagoge en inwijdingsritueel.

"Het nieuwe bedehuis geeft bij de eerste intrede den indruk van dankbaarheid bij de hier wonende Israëlieten voor de wederoprichting van een gebouw waar zij hun godsdienstplichten naar de vaderlijke inzettingen kunnen uitoefenen, en van liefde voor hun aloud geloof. De inrichting toch, en de geheele stoffeering geven blijk dat de vrijwillige bijdragen en

liefdegaven in ruime mate waren toegestroomd.

In het midden van het lokaal staat het almemmor, daarop de biema waarop de voorlezer zijn gebeden uitsprekt. Recht daartegenover bevindt zich de Heilige arke die de fluweelen wetsrollen moet bevatten. De vloer is met kokosmatten bedekt, voor de Heilige arke bovendien met Smyrnasche tapijten.

Aan de zijden bevinden zich de zitplaatsen voor de mannen. Achter de vergaderplaats voor de mannen, op een soort galerij zijn de zitplaatsen voor de vrouwen. Gisteren was de kerk aan weerszijden van de Heilige arke met groen versierd. De heer M. Redlich uit Rotterdam leidde den inwijdingsdienst. De gebeden en het voorlezen der psalmen geschiedde in het Hebreeuwsch. De voornaamste plechtigheid was het binnendragen van de Heilige wetrollen en het plaatsen daarvan in de Heilige arke. Voorafgegaan door 3 kleine meisjes, die groen strooiden voor de 5 dragers der wetrollen, werden die na een zevenvoudigen omme-gang rond de almemmor, onder een wisselzang van den voorlezer en een kinderkoor in de Heilige arke geplaatst"²¹.

Oud-Vlaardinger Andries van Daelen, zoon van één van de 11 gezinshoofden uit 1862, was ruim 16 jaar oud in 1868 naar Antwerpen vertrokken en woonde daar nog steeds. Hij was daar als koopman en reder tot welstand gekomen, maar was zijn geboortestad nog niet vergeten.

Hij had namelijk enkele kostbare zilveren siertorens (voor de belangrijkste wetrol) geschonken. Hem viel dan ook de eer te beurt om, bij de hierboven genoemde omme-gang, de belangrijkste wetrol te dragen. Nadat de voorganger vervolgens een preek had gehouden over de ladder in de droom van Jacob en een gebed voor het koninklijk huis had uitgesproken werd de dienst beëindigd. De 'orde der inwijding' wordt nog bewaard in de bibliotheek van het Vlaardingse Stadsarchief²². De eerste jaren moest men het zonder eigen voorganger doen, maar op 30 april 1897 werd de nieuwe leraar Hertog Frank als zodanig geïnstalleerd²³. Hij zou slechts 2½ jaar blijven en werd leraar in Boxmeer en later in Sittard.

De originele tekst van de rede die Frank hield t.g.v. de 'troonsbeklimming' van koningin Wilhelmina op 31 augustus 1898 is ook bewaard gebleven en is bij het Vlaardingse Stadsarchief ter inzage²⁴.

Titelpagina van de liturgie voor de inwijding van de tweede synagoge aan de Zomerstraat in 1894.

Ook deze synagoge was echter geen lang leven beschoren. Vermoedelijk door een gebrek aan gemeentelieden en middelen kwam er in 1906 opnieuw en naar het zich laat aanzien voorgoed een eind aan²⁵.

Later werd het gebouw o.a. gebruikt voor de samenkomsten van de z.g. Vrije Stadsevangeliëatie 'Jeruël'²⁶. In de vijftiger jaren werd het gesloopt. Vijf houten vergulde kandelaars uit de synagoge worden nog bewaard in de oudheidkundige verzameling op de zolder van het Vlaardingse stadhuis²⁷.

De Joodse begraafplaats, Schiedamsdijk/Schiedamseweg, 1862-1940

Over de Joodse begraafplaats in Vlaardingen valt veel en vooral veel nieuws te vermelden.

Wat nu in 1991 voor Joodse begraafplaats doorgaat is slechts een klein gedeelte van de oorspronkelijke begraafplaats en wat belangrijker is: er liggen niet slechts 5 (zoals alle publikaties en de meeste bronnen

weergeven) maar minstens 20 Vlaardingse Joden begraven. En of deze op de huidige begraafplaats liggen dan wel in het plantsoen voor de huidige begraafplaats is nog maar de vraag!! Maar laten we vooraan beginnen.

Vóór 1862 was men in Vlaardingen behalve voor synagogebezoek ook voor het begraven van doden aangewezen op Schiedam. De meeste Vlaardingse Joden die voor dat jaar stierven hebben dan ook hun laatste rustplaats gevonden op de begraafplaats vlak bij de bekende ruïne van Mathenesse²⁸.

Maar nadat op 1 april 1862 toestemming was verkregen voor de oprichting van een Joodse gemeente in Vlaardingen, stond niets het stichten van een Joodse begraafplaats meer in de weg. Zo diende het kerkbestuur der Nederduitse Israëlitische Gemeente te Vlaardingen op 9 mei 1862²⁹ bij B & W een rekest in ("dat zij alsnu door de Hooge Overheid is erkend en alzoo bestaan heeft verkregen en nu zoo gaarne wenscht te bezetten een eigene Begraafplaats"), waarin gevraagd wordt om een stukje grond in erfpacht om daarop een begraafplaats in te richten. Het oog is gevallen op "het weiland beneden het Schiedamsche toepad en wel ter grootte van plusminus zeven vierkante roeden en twintig ellen". Bovendien vraagt men vergunning "om het terrein door een sloot te mogen afscheiden en hetzelfde door een vlonjer of brugje toegankelijk te maken".

Nadat ook dit rekest de gebruikelijke kanalen heeft doorlopen geven B & W van Vlaardingen op 6 juli 1862 het gevraagde stuk stadsweiland, 7 roeden en 30 (iets meer dan verwacht) ellen (kad. A 1303, later A 1742) in eeuwigdurende erfpacht voor de jaarlijkse som van f 13,14 t.b.v. de aanleg van een begraafplaats³⁰. Blijkbaar was er voor de aanvaarding van die grond in erfpacht door de Joodse gemeente toestemming d.m.v. een Koninklijk Besluit nodig want die treffen we, gedateerd 3 april 1863 aan in de correspondentie van B & W³¹.

Zo werden er volgens mijn onderzoek vanaf 1864 regelmatig Vlaardingse Joden begraven, hoewel sommigen door hun familie naar hun plaats van herkomst (Maassluis, Oud-Beijerland, Rotterdam, Schiedam) werden teruggebracht om daar te worden begraven.

De Joodse begraafplaats vanaf de achterkant aan de Schiedamseweg gefotografeerd. Door het struikgewas is nog net de steen te zien van Salomon Isaacs (1856 - 1889). (Foto: 1938).

Op 17 september 1881 bereikte B & W van Vlaardingen het derde Joodse rekest. Ditmaal verzocht het kerkbestuur om een bouwvergunning voor "een gebouwtje.... dienende tot afsluiting der ingang van de begraafplaats, bergplaats, enz. langs de sloot aan de Schiedamschedijk". Een eenvoudige tekening was bijgesloten en wordt hierna afgebeeld.

B & W verleenden vijf dagen later toestemming, zodat de bouw snel kon beginnen³².

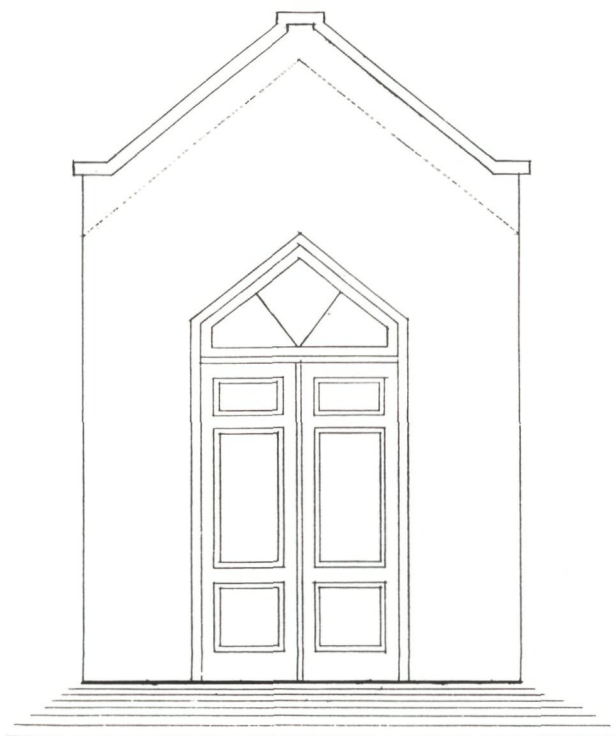
De laatste begrafenis vond er plaats op 26 juli 1900; de kleine Jacobus van Daelen (6 jaar oud) was twee dagen daarvoor bij de tweede steiger in de Haven

gefallen en ondanks alle reddingspogingen verdronken. In de krant van 28 juli wordt beschreven hoe de complete kleuterklas waartoe het kind behoorde o.l.v. meester Vosbergen, en vele anderen de begrafenisplechtigheid meemaakten.³³

Doordat de Joodse gemeente aan het begin van de 20e eeuw, hoewel niet officieel dan toch wel feitelijk ophield te bestaan, raakte ook de begraafplaats in verval. Het was zelfs zo erg dat in 1928 en 1929 de brug en het huisje moesten worden gesloopt³⁴.

A. Bijl Mzn. geeft in 1958 in de krant een overzicht van

Voor en achtergevel

Bouwtekening van de bouw van "een gebouwtje... dienende tot afsluiting der ingang van de begraafplaats, bergplaats enz. langs de sloot aan de Schiedamschedijk" (1881).

alle Vlaardingse begraafplaatsen en wijdt aan 'het Joodse graf' een aparte alinea die ik hier vanwege de treffende sfeertekening integraal weergeef:

"Het Jodengraf bleef nog lange tijd een interessant eilandje, beschut gelegen achter de Schiedamsedijk en de Schiedamseweg (eind Stenenkade); een eilandje omzoomd door dichtbegroeid heestergewas en uitgeschoten wilgenhout dat niet meer geremd werd door het snoeimes. Nergens bloeiden en geurden in lentetijd de meidoorns zo schoon als hier, nergens woekerde het onkruid in al zijn verscheidenheid zo weelderig als op dit oude vervallen graf. Velerlei zangvogels hadden er hun onvindbare nesten, eenden en andere watervogels

hun broedplaatsen gevonden, veldmuisjes en ander gedierte vonden een schuilplaats onder de twee of drie omgevallen en scheefgezakte gedenkstenen, die alleen bij winterdag, als blad en bloem en stengel dood ter neder lagen, zichtbaar werden. De aanwezigheid van die simpele stenen, die als wachters van de dood een voor de jeugd wat griezelige en beangstigende sfeer schiepen, heeft die jeugd lang van het terrein geweerd en weerhouden van baldadigheden. Maar met de uitbreiding van de stad in oostelijke richting ging de stilte en de geheimzinnigheid van het Jodengraf helaas verloren en nam de baldadigheid op deze plaats toe, met alle gevolgen van dien"³⁵.

Het waren ook die uitbreidingsplannen die de gemeente Vlaardingens er in 1918 toe brachten contact te zoeken met de Joodse autoriteiten om tot teruggave van de grond van de begraafplaats te komen. Het lag namelijk in de bedoeling om de Parkweg met een oprit door te trekken tot de Schiedamseweg, zodat de begraafplaats in de weg lag!

Dat dit niet zo eenvoudig ging zou de gemeente Vlaardingens merken door jarenlange briefwisselingen die pas in 1940(!) zouden resulteren in een (notarieel) akkoord³⁶.

Nadat burgemeester Pier Pruis zich in maart 1918 door gemeentewerken had laten informeren over de ligging van de graven, stuurt hij op 6 april 1918 een brief aan A. van Loen, opperrabbijn van de Nederlands Israëlitische gemeente te Den Haag.

Hij maakt hierin gewag van 5 (het steeds overal terugkerende aantal) lijken die er zouden liggen; Maria Isaacs (1887 - 1887), Salomon Isaacs (1856 - 1889), Salomon Isaacs (1889 - 1891), Abraham Isaacs (1893 - 1894) en Jacobus van Daelen (1893 - 1900)³⁷.

Gezien het feit dat "de begraafplaats sinds jaren niet meer wordt gebruikt daar bij eventuele noodzakelijkheid de lijken worden overgebracht naar Maassluis of Rotterdam" en vanwege het voorgenomen uitbreidingsplan wil Vlaardingens graag weer beschikken over de grond en daarom vraagt burgemeester Pruis hiervoor toestemming.

Het antwoord van opperrabbijn Van Loen (16 april 1918) kan niet duidelijker: "het is in strijd met de Israëlitische Godsdienstvoorschriften, onder welke voorwaarden ook, eene Israëlitische begraafplaats op

te ruimen, met welke voorschrift in ons land steeds werd rekening gehouden”.

In 1907 deed een dergelijk geval zich in Vlissingen voor, waarbij Van Loen ook betrokken was. Toen besloot de Vlissingse gemeenteraad: "De Israëlitische begraafplaats (.....) zal ten eeuwigen dage ongeroerd worden gelaten en nimmer voor eenig ander doel worden aangewend”.

Op 24 december 1918 nemen Pruis en Van Loen gezamenlijk de situatie in ogenschouw maar een besluit wordt niet genomen, waarop de burgemeester opnieuw een brief (21 maart 1919) schrijft met de vraag hoe de rabbijn zich de afstand had voorgesteld.

Het antwoord (23 maart) is verrassend; de rabbijn had zich helemaal niets voorgesteld en deelt koeltjes mee dat pas over de eventuele opheffing van de begraafplaats gesproken kan worden als de Israëlitische gemeente van Vlaardingen officieel wordt opgeheven. Burgemeester Pruis heeft haast, want het oostelijk uitbreidingsplan ligt klaar. Op 27 maart 1919 gaat dan ook al een verzoek tot opheffing van de Israëlitische gemeente Vlaardingen naar de Permanente Commissie tot de Algemeene Zaken van het Nederduitsch Israëlitisch Kerkgenootschap te Amsterdam.

En dan begint het moeizame getraineer dat ten behoeve van de leesbaarheid hier beter onvermeld kan blijven.

Na vele briefwisselingen met nog meer Joodse instanties is het op 4 december 1919 dan eindelijk zover dat opperrabbijn Van Loen en A.H. Edersheim, voorzitter van het Israëlitisch kerkbestuur te Den Haag, een bezoek aan Vlaardingen brengen en een gesprek hebben met burgemeester Pruis en de wethouders M. de Heer en A.K. van Dam.

Uit een brief van Van Loen aan Pruis (10 december 1919), die gelukkig bewaard is gebleven, zijn ons de op 4 december gemaakte afspraken bekend, t.w.:

- "de Israëlitische begraafplaats zal ten eeuwigen dage ongeroerd worden gelaten en nimmer voor eenig ander doel worden aangewend.

- op vier el afstand van alle kanten der begraafplaats wordt eene omheining gemaakt op kosten der Burgerlijke Gemeente Vlaardingen (ijzeren hek 2.25 m. hoog),

- de verhooging der begraafplaats met 1.50 m. is geoorloofd; de burgerlijke gemeente zet op hare kosten

nieuwe grafstenen in plaats van die door de verhooging bedolven worden”.

Verder merkt Van Loen in deze brief op dat hem gebleken is dat niet alleen de 5 bekende lijken op de begraafplaats liggen, maar ook nog andere, waaronder 'ene Samson'!. Daarom zal de héle begraafplaats moeten worden omheind.

B & W antwoorden (19 december 1919) dat de overeengekomen afspraken zullen worden ge effectueerd zodra de Joodse gemeente officieel is opgeheven.

Pas op 9 september 1920 gaat er een brief van de Permanente Commissie, etc. naar B & W als reactie op hun brief van 10 september 1919!. Door omstandigheden heeft de commissie pas in juni 1920 kunnen vergaderen. Op 20 juni blijkt de Vlaardingse Israëlitische gemeente te zijn opgeheven en is haar grondgebied gevoegd bij Rotterdam. De Rotterdamse Joodse gemeente heeft dus vanaf nu ook het erfpachtsrecht op de grond van de begraafplaats en dus moeten B & W verder met Rotterdam onderhandelen over het afstand doen van deze erfpacht t.g.v. de gemeente Vlaardingen. Op 25 maart 1921 ontvangen B & W een brief van de parnassijns (kerkvoogden) van de Nederduitse Israëlitische gemeente Rotterdam. Het initiatief komt nu van de andere kant!. Rotterdam is bereid afstand te doen van het erfpachtsrecht onder de met Van Loen overeengekomen voorwaarden (zie 10 december 1919) en wil graag weten hoe deze afstand het best kan gebeuren.

Om de één of andere reden reageren nu B & W niet!.

Pas wanneer de Rotterdamse parnassijns ruim 1    jaar later op 7 november 1923 een herinneringsbrief sturen, komt Vlaardingen weer in actie.

De commissie voor gemeentewerken en bezittingen raadt B & W af om het erfpachtsrecht terug te nemen, want: a. de behoefte aan deze grond is momenteel niet groot, en b. de gemeente zal voor hoge kosten komen te staan als aan de overeengekomen voorwaarden moet worden voldaan.

B & W zitten in een lastig parket en delen de Rotterdamse parnassijns mee (11 januari 1924) dat de voorwaarde "op vier el afstand van alle kanten der begraafplaats eene omheining maken" bij nader inzien voor Vlaardingen een groot bezwaar is. Het zou

Moderne plattegrond (ca 1880) van de omgeving van de Joodse begraafplaats, waarop de oorspronkelijke afmetingen van de begraafplaats zijn ingetekend (1991). Het gearceerde gedeelte is nu plantsoen terwijl op de plaats van het kruisje de enige overgebleven grafsteen (1889) staat.

betekenen dat de gemeente Vlaardingen de beschikking over 428 m² (4 el x 620 m) zou verliezen, terwijl de begraafplaats zelf maar 730 m² meet. Het kost Vlaardingen dus veel te veel geld. B & W vragen of deze voorwaarde mag komen te vervallen, want anders zal de gemeenteraad vast niet akkoord gaan.

In hun brief van 24 april 1924 herhalen de parnassijns fijntjes letterlijk de in 1919 overeengekomen en vastgelegde voorwaarden waaronder die van het plaatsen van een hek op kosten van de gemeente. "Van de overeenkomst, berustend op een rabbinale beslissing, kan geenszins worden afgeweken" zo besluiten zij hun brief.

Eindelijk, op 13 mei 1924, zien B & W zich genooddaakt de stoute schoenen aan te trekken; in een brief aan de gemeenteraad wordt eerst de voorgeschiedenis beschreven en vervolgens voorgesteld de erfpacht terug te nemen op de al eerder genoemde voorwaarden. Ook al heeft de commissie voor gemeentewerken herhaaldelijk negatief geadviseerd,

toch achten B & W zich moreel gebonden aan de toezegging uit 1919.

Op 27 mei 1924 worden zoals gebruikelijk de bij de raad ingekomen stukken in extenso gepubliceerd in de krant, waaronder ook het bovenstaande.

Dit levert een scherp ingezonden stuk met vele uitroeptekens op, van ene P., dat in de krant van 31 mei wordt opgenomen en dat ik hier nu weergeef:

"Mijnheer de redacteur, toen ik in uw nummer van dinsdag las het voorstel van Burg. en Weth. inzake overname van het erfpachtsrecht van het z.g. Joden-graf, kwam mij een kleine variatie op eenige dichtregelen in de gedachten, nl. deze: 'De gemeente is een pijp kaneel, elk zuigt er aan en krijgt zijn deel'. Mijnheer de redacteur, ik hoop dat ik Uw kunstgevoel niet kwets, want dat zou mij spijten. Misschien komt het doordat ik mijn broodje verdien in een kleine kruidenierswinkel alias snoepwinkel, dat ik aan deze variatie dacht; misschien zegt U wel als U mijn stukje gelezen hebt, dat ik daarom zoo'n "krentenweger" ben!

Mijnheer de redacteur, ik waag het er op, want ik kan het niet hebben dat ons Gemeentebestuur weer "tuk" genomen wordt. Ik ben maar een klein mannetje en beheer maar een heel bescheiden zaakje, maar dat kunt U van mij gelooven, dat ik nimmer betaalde voor koopwaar, die ik nooit ontving. Ik ben werkelijk in deze tijd al blij als ik kan betalen wat ik wèl ontving. De Gemeente kan dat nog niet eens en toch wil ze nu gaan betalen wat ze nooit ontvangt en ook nooit ontvangen zal.

Ieder die men dit vertelde, zonder dat hij wist waar het over ging, zou het niet gelooven en ongetwijfeld hem (= dus burgemeester Pruis(HJL)), die zulke afspraken maakt, als volgens het voorstel met de Joodsche autoriteiten gemaakt zijn, voor een dwaas houden. Maar Mijnheer de redacteur, is het nu niet zoo? Volgens het voorstel toch krijgt de Gemeente geen erfpacht meer, maar mag toch het Jodengraf niet gebruiken, ja moet kosten van overboeken (notaris: f 80,- (HJL)), ophoogen, afscheiden enz. nog zelf betalen!

Zou het niet verstandiger zijn als men de Joodsche heeren dan ook maar ten eeuwigden dage erfpacht liet betalen? Als er tenminste niets aan te doen is, wat ik nog niet geloof. Ze kunnen mij niet wijs maken dat alle Joodsche begraafplaatsen hier en elders vanaf het jaar nul tot heden er nog onaangeroerd zijn! Ze moeten dus eens ontruimd zijn. En daar is niets tegen en gebeurt overal en met elk graf. Stel U voor, dat dit niet het geval was! Er zou geen plaats meer zijn voor de levenden! Kan het beslist niet opgehoogd worden en dat men den Parkweg bijv. laat ombuigen naar den Schied. weg en daar een weinig glooiend op laat aansluiten. Door den omtrek van de begraafplaats wat te beplanten kan men te zaak wel masceeren. De verbreeding van den toegang van den Schied. weg naar den Schied. dijk kan aan den kant van den Spoordijk plaats hebben.

Hopende dat dit stukje er toe moge medewerken om den Raad af te houden, deze slechte koopmanschap van het college van Burg. en Weth. te volgen en dat de Raad zal zorgen, dat er ook nu niet, zooals al zoo vaak gebeurd is, met de gemeente gesold wordt, teeken ik, hoogachtend, Uw lezer P."³⁸

In dezelfde krant is nog een ingezonden brief opgenomen van ene 'K.T.', waarin deze fulmineert tegen de manier waarop de gemeente omspringt met de

Schiedamse- en de Maassluisse dijk. Ook deze briefschrijver wijdt enige zinnen aan 'het Jodengraf': ".....Maar hoe nu te doen met het Jodengraf en den Parkweg, welke men zoo mooi op den dijk wilde laten aansluiten? Wel, laat men eenvoudig niet ophoogen. Den Parkweg doortrekken tot op een afstand van het Jodengraf, zoodat een dwarsstraat op den Schiedamschen weg kan aansluiten als nu bij de Boschlaan. De tuinen van de huizen van die straat grenzen dan aan de begraafplaats; men houdt de sloten schoon; zorgt dat er geen rioolwater in kan komen en het aardige plekje blijft behouden, terwijl er nog erfpacht van getrokken wordt. De Parkweg kan toch nooit groot-verkeersweg worden en dat behoeft ook niet, wordt door de bewoners ook niet gewenscht. Waar is dus een oprit naar den dijk voor nodig en waar zijn al die kosten van ophooging enz. voor nodig?....."³⁹

Of deze stukjes er aan mee hebben gewerkt, zoals de eerste briefschrijver hoopte, is de vraag, maar de raad zou inderdaad het voorstel met grote meerderheid afwijzen.

In de raadsvergadering van 6 juni 1924 geeft burgemeester Pruis (die als één van de weinigen de hele geschiedenis had meegemaakt) vooraf een uiteenzetting die kort en bondig de problemen samenvat; i.v.m. het uitbreidingsplan-Oost lag het in de bedoeling de Parkweg door te trekken tot aan de Schiedamseweg, maar de Joodse begraafplaats lag in de weg. Naar het zich liet aanzien lagen echter alle graven in een hoek van de driehoek (die de begraafplaats vormt) zodat een gedeelte van de in erfpacht gegeven grond teruggenomen zou kunnen worden. Toch bleek dat waarschijnlijk ook in het benodigde stuk grond lijken waren begraven. Omdat de Joodse ritus grafruiming verbiedt moesten B & W toen wel overeenkomen de begraafplaats in zijn geheel over te nemen op de in 1919 overeengekomen voorwaarden. Pruis wijst er vergoelijkend op dat de kosten voor de gemeente pas jaren later gemaakt hoeven te worden en dat voorlopig alleen de erfpachtscanon zal worden gederfd. Maar omdat de zaak al sinds 1918 loopt lijkt het hem goed nu de knoop door te hakken. De gemeenteraadsleden achten zich echter niet gebonden door de gevoerde besprekingen en afspraken van B & W en verwerpen het voorstel met 18 stemmen tegen 1 stem voor. Voorstemmer is

wethouder C.G. Roos, die in 1919 ook al wethouder was en zich daarom wel moreel gebonden acht aan de gemaakte afspraken.

Dan blijft het geruime tijd stil rond de begraafplaats totdat in de krant van 21 juni 1929 weer een ingezonden brief wordt geplaatst, die ik hier ook integraal weergeef:

"Wanneer ik na gedanen arbeid mij eenigermate opfrissen wil, heb ik veelal de gewoonte een wandeling te maken over den Schiedamschen Dijk in de richting van Vlaardingen-Oost. Wat mij dan telkenmale opvalt, is de allertreurigste toestand, waarin de toegang tot het "Jodenkerkhof" verkeert. Was verleden jaar het bruggetje, dat tot het huisje leidde, al zoo goed als afgebroken, nu kan iedereen bemerken, dat het gebouwtje ook zijn langsten tijd daar heeft gestaan. De voorgevel krijgt een ruïneachtig voorkomen, terwijl ook de zijhekken zijn verdwenen, zoodat de jeugd vrij toegang heeft. Voor het onderhoud zal natuurlijk wel de een of andere Israëlitische gemeenschap moeten zorgen, maar wie het ook aangaat, er gebeurt niets. Het is daarom mijn vraag of Burgemeester en Wethouders van Vlaardingen, desnoods in opdracht van den Raad, de betrokkenen niet eens kunnen wijzen op den verschrikkelijken haveloozen staat, waarin en brug en huisje zich aan den wandelaar vertoonen. Vele malen, als ik er langs ga, vraag ik mij af, of dat nu een "eeren van de dooden" is. Dat het verkeere!, want 't Kan Verkeeren, X."⁴⁰

Zowel de samenstelling van het college van B & W als van de raad wijzigt in de loop der jaren aanzienlijk en de uiteindelijke nieuwe ploeg o.l.v. burgemeester A. van Walsum neemt de zaak op 25 februari 1937 weer ter hand. Men stuurt dan namelijk een brief naar de parnassijns van de Rotterdamse Israëlitische gemeente met de vraag of ze nog steeds vasthouden aan de voor Vlaardingen "bezwarende voorwaarden" van 1919.

Opnieuw volgt een ontmoedigend lange serie brieven over en weer. Op 21 december 1937 berichten de parnassijns aan B & W dat ze een onderzoek hebben ingesteld. Ze hebben de roemruchte afspraken uit 1919 opgeduid en nemen deze nog eens woordelijk in hun brief op. Ze delen echter mee dat ze de tegenwoordige opperrabbijn hierover om advies hebben gevraagd. De opperrabbijn wil graag meer zekerheid over het aantal lijken op de begraafplaats,

zodat er begin 1938 overleg plaatsvindt tussen wethouder Buis en de parnassijns.

Op verzoek van de opperrabbijn laten B & W dan onderzoek doen in de Bevolkingsregisters van Vlaardingen naar 19e eeuwse vermeldingen van Joden. Op grond daarvan wordt geconcludeerd dat de meeste Joden buiten Vlaardingen werden begraven en dat vele Joodse gezinnen in de loop der jaren verhuisden naar Antwerpen, Den Haag, Maassluis, Rotterdam en Schiedam.

In overleg met Gemeentewerken doen B & W het volgende voorstel:

1. De hoek waar de 5 bekende graven liggen wordt voor f 1,- het eigendom van de Israëlitische gemeente van Rotterdam.

2. Op de rest van de grond zal een plantsoen worden aangelegd.

3. Rondom de begraafplaats zal een hek van 2 meter hoog geplaatst worden, door een strook van 2 meter groenvoorziening gescheiden van de weg.

4. De begraafplaats zal 3 à 4 meter worden opgehoogd.

5. De jaarlijkse erfpacht van f 13,14 komt te vervallen.

6. Alle kosten van punt 2, 3 en 4 zijn voor de gemeente Vlaardingen. De parnassijns gaan hiermee op 28 juni 1938 in principe akkoord, maar ze staan erop, zoals ook aan de opperrabbijn was toegezegd, dat de gemeente een overzicht verstrekke van alle Joden die vanaf 1862 in Vlaardingen woonden en stierven.

"De opperrabbijn acht zich namelijk niet verantwoord in dezen slechts op vermoedens af te gaan, om als vaststaand aan te nemen, dat op de begraafplaats geen anderen zijn begraven dan degenen, van wie dit thans bekend is".

Dat deze portie achterdocht op zijn plaats was zal ik vervolgens aantonen.

Op 6 juli 1938, de gemeente is inmiddels al begonnen(!) "met de werken bij de begraafplaats", sturen B & W een (m.i. zeer incompleet) overzicht van alle Vlaardingse Joden sinds 1862, met gegevens over vestiging, geboorte, overlijden, begraven en vertrek. Hoewel de in 1861 in Vlaardingen geboren en te Den Haag wonende Isaak Isäacs de gemeente bericht dat ook zijn jongere broers Machiel (1863 - 1864) en Jacob (1872 - 1872) te Vlaardingen zijn begraven, geven B & W dit

niet door aan de opperrabbijn of aan de parnassijs, maar concluderen eenvoudig dat er waarschijnlijk niet meer dan de 5 bekende lijken liggen begraven. Raadpleging van de eigen(!) "verslagen van de toestand van de gemeente", die om de een of andere reden niet plaatsvindt, zou een heel ander beeld hebben opgeleverd, maar daarover straks meer.

Volgens mijn aantekeningen uit de Vlaardingse registers van de Burgerlijke stand van 1862 (de ingebruikname van de begraafplaats) tot 1928, stierven te Vlaardingen 43 Joden, t.w.:

1. Machiel Isaäcs (1863 - **1864**)
2. Abraham IJzerman (1820 - **1865**)
3. Nathan Levie Reens (1863 - **1865**)
4. Esther Samson (1865 - **1866**)
5. Sientje van Wessel (1864 - **1867**)
6. Esther van Daelen (1868 - **1868**)
7. Henriëtte van Wessel-De Reeder (1823 - **1868**)
8. Salomon Katan (1823 - **1870**)
9. Jacob Isaäcs (1872 - **1872**)
10. Jozef Katan (1873 - **1874**)
11. Judith Katan-De la Meuse (1797 - **1874**)
12. Salomon Katan (1872 - **1875**)
13. Samuël Samson (1822 - **1876**)
14. Judik van Handel-Van Furth (1821 - **1877**)
15. doodgeboren zoontje van Marcus Jacob van Gelder (**1877**)
16. Jacob de Eeder (1799 - **1878**)
17. Anna van Gelder (1879 - **1879**)
18. Kaatje van Gelder (1880 - **1881**)
19. Jacob Marcus van Gelder (1881 - **1885**)
20. Maurits Marcus van Gelder (1885 - **1885**)
21. doodgeboren zoontje van Andries Samson van Wessel (**1885**)
22. Roosje van Gelder-Van Gelderen (1849 - **1886**)
23. Maria Isaäcs (1887 - **1887**)
24. Roosje Isaäcs (1888 - **1888**)
25. Salomon Isaäcs (1856 - **1889**)
26. Abraham Isaäcs (1833 - **1890**)
27. Israël van Stroom (1818 - **1891**)
28. Salomon Isaäcs (1889 - **1891**)
29. Samson Andries van Wessel (1805 - **1892**)
30. Susanna van Daelen-Van Wessel (1824 - **1893**)
31. Abraham Isaäcs (1893 - **1894**)

32. Maria van Gelderen (1894 - **1894**)
33. Hartog Goudsmit (1805 - **1895**)
34. Hendrik van Daelen (1827 - **1899**)
35. Jacobus van Daelen (1893 - **1900**)
36. Jacobus Katan (1829 - **1901**)
37. Levie Israël Katan (1865 - **1901**)
38. Maria Isaäcs-Van Handel (1827 - **1907**)
39. Meijer Joseph van Gelder (1912 - **1915**)
40. Mozes Isaäcs (1857 - **1919**)
41. Barend Isaäcs (1865 - **1923**)
42. Samuël Isaäcs (1858 - **1926**)
43. Elizabeth Isaäcs-Izaäcs (1858 - **1928**)

De vraag is nu: Waar zijn deze mensen begraven? Volgens de steeds terugkerende officiële opgave, die ook in de Rotterdamse collectie Blitz en in de Handschriftenverzameling van het Vlaardingse Stadsarchief is terug te vinden⁴¹, hebben slechts de nrs. 23, 25, 28, 31 en 35 hun laatste rustplaats gevonden op de Vlaardingse Joodse begraafplaats aan de Schiedamseweg. De al genoemde Isaak Isaäcs is er in 1938 echter zeker van dat zijn broers, nrs. 1 en 9 er ook liggen begraven, terwijl opperrabbijn Van Loen al in 1919 nr. 13 noemt.

Uit de kopieboeken van uitgaande stukken van de Vlaardingse ambtenaar van de Burgerlijke Stand over de periode 1861 - 1895, betreffende naar elders vervoerde lijken, en uit andere bronnen blijkt dat de nrs. 26, 27, 29, 30, 34 en 38-43 te Rotterdam de nrs. 16 en 22 te Maassluis nr. 8 te Schiedam en nr. 33 te Oud-Beijerland begraven zijn⁴².

Gelukkig bevindt zich op het Vlaardingse Stadsarchief de al genoemde serie "verslagen van de toestand van de gemeente" die vanaf 1851 door de gemeente Vlaardingen zelf werd samengesteld. Hierin worden vanaf 1872 o.a. per begraafplaats (Algemeen Rooms-Katholiek en **Israëliësch**) het aantal begraven lijken vermeld, en vanaf 1881 zelfs gespecificeerd naar volwassen en kinderen jonger dan 12 jaar).

Raadpleging hiervan levert het volgende lijstje op:

"begraven op de Israëlietische begraafplaats";

1872 - 1	1876 - 1
1873 - 1	1877 - 2
1874 - 2	1878 - 0
1875 - 0	1879 - 1

1880 - 0	1888 - 1 kind
1881 - 2 kinderen	1889 - 1 kind (sic)
1882 - 0	1890 - 0
1883 - 0	1891 - 1 kind
1884 - 0	1892 - 0
1885 - 2 kinderen	1893 - 0
1886 - 0	1894 - 2
1887 - 1 kind	1895-1935 - 0 (sic)
	Totaal: 18! ⁴³

Wanneer we deze overduidelijke gegevens leggen naast die van de lijst van 43, vallen alle stukjes van de legpuzzel (op één uitzondering na) volledig op hun plaats. We kunnen dan, behalve van de al genoemde nrs. 1, 9, 13, 23, 25, 28, 31 en 35, in elk geval ook van de nrs. 10, 11, 14, 15, 17-21, 24 en 32 vaststellen dat ze aan de Schiedamseweg zijn begraven.

De genoemde uitzondering is de begrafenis van 1873 die op de lijst uit de gemeenteverslagen voorkomt, terwijl deze niet is te plaatsen in mijn lijst van 43. Dit moet dus iemand zijn die buiten Vlaardingen is overleden. Uit al deze gegevens kunnen we tenslotte concluderen dat er op de Joodse begraafplaats aan de Schiedamseweg niet slechts 5, maar met zekerheid 20 (15 kinderen, 4 volwassenen en 1 onbekend) en mogelijk 29 personen (de nrs. 2-7, 12, 36 en 37 zijn nog niet geplaatst) begraven liggen. De mogelijkheid dat er ook lijken liggen in het huidige plantsoen vóór de in 1938 verkleinde begraafplaats is zondermeer reëel te noemen. Temeer daar verreweg het grootste gedeelte van de begraafplaats in zijn huidige afmetingen blijkens de oorspronkelijke plattegrond bestemd was voor kindergraven.

Met deze mogelijkheid is overigens ook rekening gehouden in de tekst van de uiteindelijke overeenkomst tussen de gemeente Vlaardingen en het kerkbestuur van de Rotterdamse Israëlitische Gemeente in 1938. Op 28 juli 1938 heeft wethouder Buis een onderhoud met de nieuwe opperrabbin en de Rotterdamse parnassijns, waarbij twee belangrijke afspraken worden gemaakt:

1. "dat de aanwezige grafstenen voor rekening der gemeente Vlaardingen worden hersteld en voor de andere graven een gemeenschappelijke steen wordt geplaatst met vermelding van de namen van de daar begraven kinderen",

2. "dat indien te eeniger tijd in het thans afgestane stuk grond een aanwijzing van een zich daar bevindend graf mocht blijken, de thans aan te brengen afscheiding zal worden uitgebreid tot den huidige omvang van de begraafplaats. Met het oog hierop zal in het thans af te stane nimmer mogen gegraven worden, tenzij onder toezicht vanwege het rabbinaat onzer gemeente".

In hun brief van 29 juli 1938 gaan de parnassijns van Rotterdam, refererend aan de brieven van 17 juni en 6 juli en aan het gesprek van 28 juli 1938 geheel akkoord met de voorgestelde erfpachtsoverdracht. De gemeente Vlaardingen zal bovendien zorg dragen voor het toekomstige onderhoud van de begraafplaats.

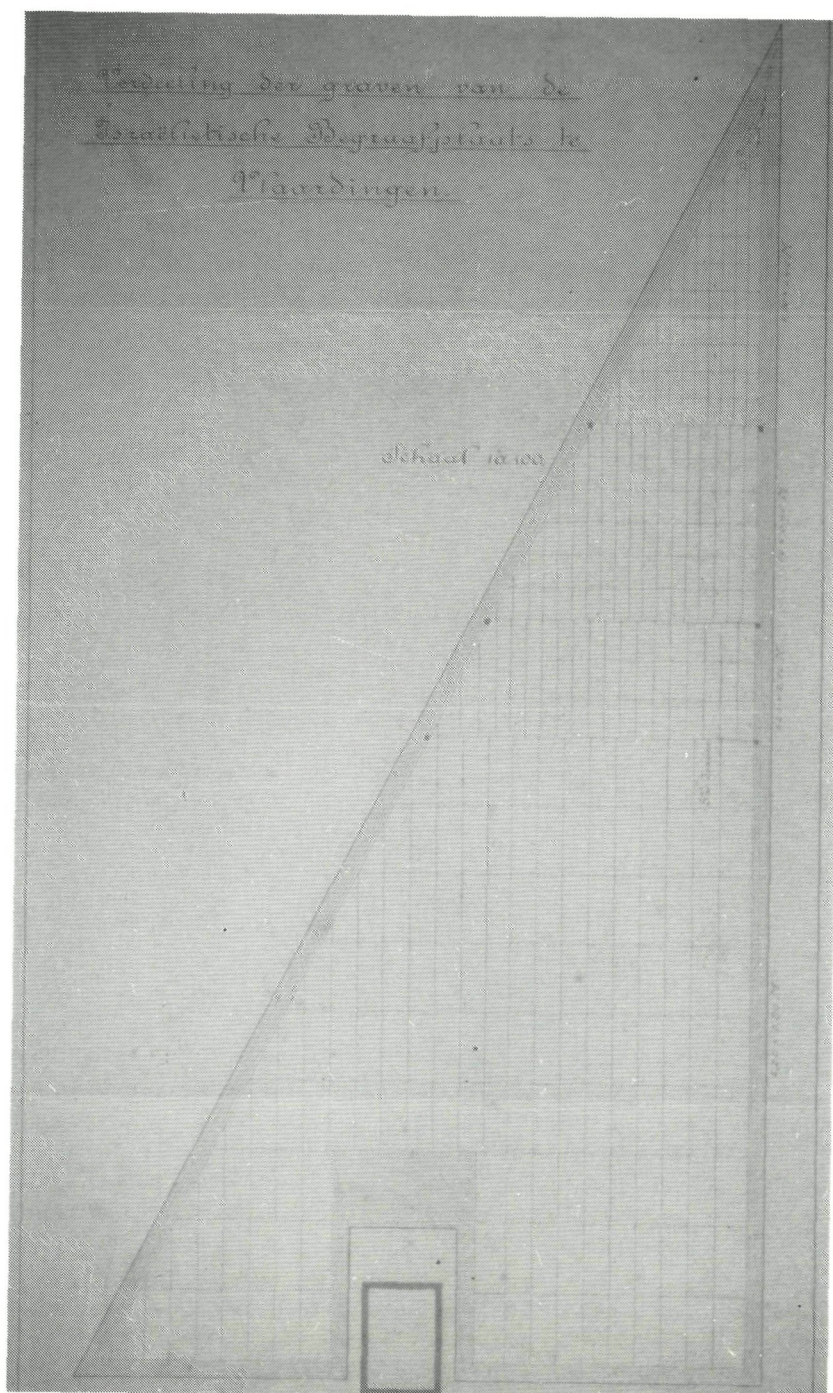
Eindelijk, ruim 20 jaar (!) nadat burgemeester Pruis de zaak had willen regelen gaat de gemeenteraad op 16 augustus 1938 akkoord met het voorstel en wordt de begraafplaats hieraan aangepast.⁴⁴

Tenslotte worden de gemaakte afspraken, waaronder de onderhoudsverplichting van de gemeente Vlaardingen, op 8 februari 1940 notarieel vastgelegd.

Anno 1991 staat alleen de steen van Salomon ben Awrohom Isaäcs (1856-1889) overeind en liggen er nog wat resten van de kinderstenen. Het gras wordt regelmatig gemaaid, maar het hek is een begraafplaats onwaardig. Verder kunnen we op zijn minst vaststellen dat de bestaande grafstenen niet, zoals overeengekomen was, zijn vernieuwd en dat er geen spoor te vinden is van een nieuwe gemeenschappelijke steen voor de kindergraven.

Samenvattend

Van een grote Joodse gemeenschap is in Vlaardingen nooit sprake geweest. Veel Joden woonden er slechts kort, wat ongetwijfeld mede veroorzaakt werd door het ontbreken van een levensvatbare kerkelijke gemeente. De afstand tot de synagogen in de omliggende plaatsen bleek steeds weer een te groot bezwaar. Vrijwel alle uitschrijvingen uit het Bevolkingsregister hebben betrekking op Maassluis, Rotterdam en Schiedam waarmee men die afstand overbrugde. Enkele families hielden het hier langer uit: Van Daelen (1850 - 1912), Isaäcs (1855 - 1949 of nog later), Katan (1853 - 1942) en Van Wessel (1805, 1852 - 1906), terwijl er van de Vlaardingse tak van de familie Van den Berg (bij vestiging in Vlaardingen in 1854 tot het protestantisme

Plattegrond van de begraafplaats, in 1918 op verzoek van burgemeester Pruis samengesteld door Gemeentewerken. Het verschil in grootte van de graven voor volwassenen en kinderen is duidelijk te zien. In de uiterste punt zijn de achternamen van de 4 kinderen vermeld, terwijl ook het graf van Salomon Isaacs op de eerste rij van de grote graven is aangegeven.

overgegaan) tot op de dag van vandaag nakomelingen te Vlaardingen wonen.

Vrijwel allen waren kleine of wat grotere middenstanders, waarvan het gros een winkel of bedrijf aan de Hoogstraat had. Een relatief groot aantal van hen hield zich als vanouds bezig met de handel in goud, zilver en effecten en met het arrangeren van loterijen.

De vernietigingsgolf in de oorlogsjaren ging ook Vlaardingen niet voorbij. Dertien Vlaardingse Joden werden gedeporteerd en in Auschwitz vermoord. Anderen konden onderduiken en bleven gespaard. Een

lijst van 31 namen van Vlaardingers die Joodse onderduikers in huis hadden, wordt bewaard op het Stadsarchief.⁴⁵

Tot slot

De enige herinneringen die Vlaardingen, behalve archivalia, nog bewaart aan het bestaan van de Joodse gemeente zijn de begraafplaats aan de Schiedamseweg en de vijf kandelaren uit de laatste synagoge. Uit velerlei oogpunt de moeite waard om zuinig op te zijn.

BIJLAGE - FAMILIEGEGEVENS VAN JODEN IN VLAARDINGEN, ca. 1800 - 1938 (1943)⁴⁶

ASSER

Judik Asser, geb. Sluis ca. 1800, woont 1819 te Vlaardingen.

BEKKERS

Johanna Bekkers, geb. Rotterdam 24-11-1900, tr. Rotterdam 20-10-1935 **Arij Bot** (Herv.), geb. Vld. 4-4-1906, kantoorbediende, zn. van Arij en Elisabeth Schilder (zij vestigen zich 4-2-1938 te Vld., komend van Vld. Amb.).

VAN DEN BERG⁴⁷

Joseph van den Berg, geb. Ooltgensplaat, besn. 26-11-1793, slager, ovl. 's-Hertogenbosch 7-5-1856, tr. Cornelia Salomons Cohen, ovl. Brielle 1844.

kinderen, o.a.:

1. **Mozes van den Berg**, geb. Brielle 25-1-1831, koopman in manufacturen, later hoek- en sneumaker, vestigt zich in mei 1854 te Vld., komend van Rotterdam, wordt ingeschreven in het bevolkingsregister als 'Israëliet', maar was toen al tot het christendom bekeerd (Hervormde doop en belijdenis op 9-3-1853 te Rotterdam) en sloot zich in 1864 aan bij de chr. Afgescheidenen, tr. Vld. 19-10-1864 Margaretha van der Valk, geb. Vld. 23-11-1842, ovl. Vld. 3-7-1908, dr. van Teunis en Helena Zonne; dit huwelijk bleef kinderloos.

2. **Hartog van den Berg**, geb. Brielle 1-4-1839, koopman in manufacturen, onder invloed van zijn oudere broer Mozes wordt hij in 1857 christen, vestigt zich 25-4-1894 te Vld., komend van Poortugaal, ovl. Vld. 21-12-1919, tr. 1e 1864 Aafje Katharina Debert Guinoseau, tr. 2e 1875 Wilhelmina Maaskant, geb. Pernis 3-1-1884, ovl. Vld. 23-7-1928, dr. van Gommert en Maria Koster; uit deze twee huwelijken twaalf kinderen waarvan nog nazaten te Vlaardingen wonen, die uit een protestantse moeder zijn geboren, niet meer de Joodse religie aanhangen en daarom verder hier niet zijn opgenomen.

VAN BIENE

Abraham van Biene, geb. Leiden 30-5-1840, muzikant, tr. N.N., (vestigt zich 6-7-1876 met zijn zoontjes te Vld., komend van Zaltbommel en vertrekt 19-10-1876 weer naar Zaltbommel).

kinderen:

1. **Salomon van Biene**, geb. Amsterdam 21-12-1865.
2. **Meijer van Biene**, geb. Londen 10-11-1868.

Beetje van Biene, geb. Rotterdam 5-7-1857, zie bij Van Daelen (IIIb).

Eliazar van Biene, geb. Rotterdam 24-2-1885, winkelier (vestigt zich 20-5-1930 met zijn gezin te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 21-8-1934 met zijn vrouw en dochters Belia en Dina naar Deventer), tr. **Anna Hakkert**, geb. Amsterdam 30-12-1884.

kinderen:

1. **Belia van Biene**, geb. Rotterdam 8-3-1907.
2. **Henriette van Biene**, geb. Rotterdam 30-7-1909, winkelfuffrouw, later kapster, tr. Rotterdam 15-3-1933 **Israël Levi de Winter**, geb. Rotterdam 22-11-1908, winkelier, (hij vestigt zich 15-3-1933 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 20-12-1934 met zijn vrouw naar Goes).
3. **Charles van Biene**, geb. Anderlecht 23-10-1911, winkelbediende, (volgt 8-10-1934 zijn ouders en vertrekt naar Deventer).
4. **Dina van Biene**, geb. Gouda 29-6-1916.

BLEEKRODE

Abraham Salomon Bleekrode, geb. Hilversum 19-10-1874, drogist, (hij vestigt zich 21-2-1905 te Vld., komend van Den Haag, en wordt op 23-12-1942 gedeporteerd), ovl. Auschwitz 1943, zn. van Samuël Abraham Bleekrode en Mietje Bleekrode, tr. Vld. 4-1-1910 **Maria Kats**, (Geref.), geb. Middelharnis 17-12-1887, (zij vestigt zich 27-5-1904 te Vld., komend van Middelharnis), dr. van Maarten en Antoinette Snijder.

Advertentie in de Nieuwe Vlaardingsche Courant van 29 augustus 1891 van enkele Joodse Vlaardingers met verzoek om steun voor hun in Rusland vervolgde geloofsgenoten.

Liefdadige Stadgenooten!

Het is U genoegzaam bekend, op welk eene barbaarsche en gruwelijke wijze de Joden thans uit Rusland verdreven worden; van al hunne bezittingen beroofd, moeten zij hunne geboorteplaats verlaten en, na schromelijke mishandelingen te hebben ondergaan, in de diepste ellende een nieuw vaderland zoeken.

Algemeen is men dan ook, zoo wel in ons Vaderland als daarbuiten, over zulke middeleeuwsche toestanden ten hoogste verontwaardigd, getuige de gretigheid waarmee door het gansche land en door belijders van alle geloofsrichtingen wordt geofferd, om den ongelukkigen eenigen geldelijken bijstand te verleen.

Er is echter ontzettend veel noodig om in de dringendste behoeften te voorzien, zoodat algemeene bijstand hoog noodig zijnde, ook ondergeteekenden zich tot eene commissie hebben gevormd, ten einde U in de gelegenheid te stellen eenigszins den nood dier ongelukkigen te helpen leenigen, overtuigd als zij zijn, dat Uwe bekende bijken van menschelevendheid ook thans niet achterwege zullen blijven.

In den loop der volgende week zullen wij U eene Inteekenlijst presenteren en zal elke gave, door U op het altaar der liefde gestort, in dankbaarheid ontvangen worden.

*Namens de Vereeniging voor behoeftige
passanten „Montefiore” te Rotterdam,
de Sub-Commissie,*

J. BLITZ.
A. S. VAN WESSEL.
L. J. VAN GELDEREN.

VLAARDINGEN, Augustus 1891.

(1910)

BLITZ

I. Gompel Salomon Blitz, woont 6-10-1880 te Antwerpen, tr. **Esther Levie**, ovl. voor 6-10-1880.

II. Jacob Blitz, geb. Amsterdam 19-12-1855, telegrafist, (hij vestigt zich 30-4-1878 te Vlaardingen, komend van Schiedam), tr. Vld. 6-10-1880 **Duijfe van Wessel**, zie verder bij Van Wessel, (zij vertrekken met hun kinderen George en Esther op 11-5-1904 naar Maassluis).

1. **George Blitz**, geb. Vld. 9-7-1881, kantoorbediende.
2. **Samson Andries Blitz**, geb. Vld. 30-10-1882, kantoorbediende, (vertrekt 7-6-1902 naar Brussel).
3. **Esther Blitz**, geb. Vld. 19-5-1885.

Clara Blitz, geb. Amsterdam 17-3-1891, tr. **Salomon Cohen**, zie verder bij Cohen II.

BLOEMHOF

Catharina Bloemhof, geb. Eindhoven ca. 1826, dienstbode (vestigt zich aug. 1856 te Vld. en vertrekt nov. 1856 naar Rotterdam).

Abraham Bloemhof, geb. Bladel 1834, zie bij De Reeder.

BOAS

Wolf Boas, geb. Amsterdam 7-2-1833, koopman, (vestigt zich 31-3-1891 met zijn gezin te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 21-12-1891 naar Amsterdam), tr. **Sientje Logger**, geb. Deventer 14-9-1833.

kinderen:

1. **Sophia Boas**, geb. Rotterdam 13-4-1874.
2. **Keetje Boas**, geb. Rotterdam 17-6-1875.

Simon Boas, geb. Maassluis 19-8-1868, koopman (vestigt zich 10-10-1892 te Vld., komend van Maassluis en vertrekt 22-10-1892 al weer naar Maassluis).

DE BOK

N.N. de Bok, tr. **Cecilia Jacobs**, geb. Amsterdam 2-10-1873, winkelierster, (zij vestigt zich 17-4-1914 met haar kinderen te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 23-5-1918 naar Dordrecht).

kinderen:

1. **Mathilda de Bok**, geb. Antwerpen 21-4-1899.
2. **Willem de Bok**, geb. Rotterdam 4-9-1900.
3. **Juda de Bok**, geb. Antwerpen 22-3-1906.

BOUWMAN

Nathan Levie Bouwman, geb. Dirksland 18-1-1803, (vestigt zich

met zijn zoon Jacob 25-11-1874 te Vld., komend van Dirksland en vertrekt met hem 2-1-1875 naar Rotterdam), tr. N.N.

kinderen:

1. **Jacob Nathan Bouwman**, geb. Dirksland 1-2-1836.
2. **Antje Bouwman**, geb. Dirksland 5-4-1838, (zij vestigt zich 9-7-1874 te Vld., komend van Dirksland), tr. **Joseph Sanders**, geb. Gouda 4-3-1845, klokmaker, (hij vestigt zich 19-1-1871 te Vld., komend van Oudewater en vertrekt met zijn vrouw en kinderen 19-2-1877 naar Oudewater).

Kinderen:

- a. **Jonas Sanders**, geb. Dirksland 22-5-1874.
- b. **Hester Sanders**, geb. Vld. 21-11-1875.

BRAADBAART

Johanna Braadbaart, geb. Dordrecht 6-10-1883, dienstbode, (vestigt zich 9-6-1902 te Vld., komend van Dordrecht en vertrekt 12-9-1903 naar Den Haag).

VAN BU(U)REN

Nathan Joseph van Buuren, geb. Buren, slager, verkrijgt het klein burgerrecht van Schiedam (1793⁴⁸), wordt 23-5-1795 in Vlaardingen toegelaten als slager en halder⁴⁹, huurt een bank in de vleeshal, vermoedelijk voor 1798 weer uit Vld. vertrokken, tr. **Belia Benjamins**.

kinderen:

1. **Samuël Nathan van Buuren**.
2. **Rosje Nathan van Buuren**.
3. **Brendje Nathan van Buuren**.
4. **Mietje Nathan van Buuren**.

Joseph van Buren, geb. België ca 1831, koopman, (vestigt zich juli 1854 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 12-10-1854 weer naar Rotterdam).

COFLAR

Charles Coflar, geb. Parijs 21-7-1885, bontwerker, (vestigt zich 21-4-1906 te Vld., komend van Parijs en vertrekt voor of in 1907 naar elders).

COHEN

Simon Cohen, geb. Oud-Beijerland 5-12-1842, koopman, (vestigt zich 13-5-1872 te Vld., komend van Oud-Beijerland en vertrekt 27-11-1875 naar Arnhem) en zijn zus **Eva Cohen**, geb. Oud-Beijerland 22-7-1848, (vestigt zich 6-5-1872 te Vld., komend van Kampen en vertrekt 30-11-1874 naar Oud-Beijerland).

Salomon Cohen, geb. Rotterdam 12-4-1887, winkelier, tr. **Clara Blitz**, geb. Amsterdam 17-3-1891, (zij vestigen zich met hun zoontje 28-6-1913 te Vld., komend uit Londen en vertrekken 11-4-1914 naar Leiden).

kind:

1. **Hartog Joseph Cohen**, geb. Rotterdam 2-6-1909.

COHEN (MUG)

Salomon Joseph Cohen (Mug), geb. Rotterdam 14-12-1777, koopman (vestigt zich in of voor 1804 te Vld.⁵⁰, woont 1812 niet meer in Vld., maar in 1817 opnieuw en vertrekt met zijn gezin tussen 1826 en 1830 uit Vld., missch. naar Leiden)⁵¹, tr. **Barbara Hartog Sprenger/Springers**, geb. Rotterdam 28-7-1774.

kinderen:

1. **Salomon Abraham Cohen (Mug)**, geb. Vld. 9-5-1804.
2. **Eva Cohen (Mug)**, geb. Vld. 26-9-1805.
3. **Caatje Cohen (Mug)**, geb. Vld. 28-5-1807.
4. **Alexander Cohen (Mug)**, geb. Vld. 28-9-1809, tr. verm. Leiden 1838 **Sientje de Wolff**.
5. **Joseph Cohen (Mug)**, geb. ca. 1812.
6. **Josua Salomon Cohen (Mug)**, geb. Vld. 15-11-1817.

VAN DAELEN

I **Jacobus van Daelen**, tr. **Rachel Barzillay**.

II **Hendrik van Daelen**, geb. Dordrecht 8-5-1827, koopman, debutant van de staatsloterij (1869-1886 of later)⁵², (hij vestigt zich in mei 1850 te Vld., komend van Den Haag), ovl. Vld. 4-12-1899, tr. verm. Rotterdam ca 1850 **Susanna van Wessel**, geb. Vld. 2-11-1824, ovl. Vld. 19-4-1893, dr. van Andries Samson van Wessel en Duifje Nathans Gosser.

kinderen:

1. **Rachel van Daelen**, geb. Vld. 9-12-1850, ovl. Vld. 28-4-1851.
2. **Andries van Daelen**, volgt IIIa.
3. **Jacobus van Daelen**, geb. Vld. 7-12-1853, koopman (vertrekt 16-5-1884 naar Rotterdam), tr. **R. de Wolff**.
4. **Samson van Daelen**, volgt IIIb.
5. **Abraham van Daelen**, geb. Vld. 29-8-1857, ovl. Vld. 7-8-1858.
6. **Duifje van Daelen**, geb. Vld. 14-5-1859, (zij vertrekt 8-3-1881 naar Schiedam), tr. Vld. 16-2-1881 **Jacobus van Daelen**, geb. Schiedam ca. 1855, koopman, zn. van Joseph van Daelen en Johanna van Wessel.
7. **Simon van Daelen**, volgt IIIc.
8. **Elisabeth van Daelen**, geb. Vld. 31-12-1862, (vertrekt 9-10-1889 naar Rotterdam), tr. **N. van Stroom**.
9. **Abraham van Daelen**, volgt IIId.
10. **Esther van Daelen**, geb. Vld. 20-2-1868, ovl. Vld. 31-3-1868.

IIIa. **Andries van Daelen**, geb. Vld. 28-11-1851, koopman en reder (hij vertrekt 30-6-1868 naar Antwerpen), tr. Vld. 24-3-1875 **Jette van Wessel**, geb. Vld. 18-9-1854 (zij vertrekt 31-3-1875 naar Antwerpen), dr. van Samson Andries van Wessel en Henriëtte de

Reeder.

kind:

1. **Susanna van Daelen**, geb. Antwerpen 11-10-1878, tr. **Isaac de Smitt**, geb. Amsterdam 15-8-1869, zie verder bij De Smitt.

IIIb. **Samson van Daelen**, geb. Vld. 19-10-1855, koopman, tr. **Betje van Bienne**, geb. Rotterdam 5-7-1857, (zij vestigt zich 25-5-1881 te Vld., komend van Rotterdam en gaat 5-5-1887 met haar gezin terug naar Rotterdam).

kinderen:

1. **Hendrik van Daelen**, geb. Vld. 18-2-1882.
2. **Helena van Daelen**, geb. Vld. 20-1-1884.
3. **Susanna van Daelen**, geb. Vld. 23-4-1886.

IIIc. **Simon van Daelen**, geb. Vld. 24-5-1861, kleermaker, tr. **Adriana van Stroom**, geb. Rotterdam 9-12-1861, (zij vestigt zich 1-9-1886 te Vld., komend van Rotterdam en gaat 28-4-1894 met haar gezin terug naar Rotterdam).

kinderen:

1. **Hendrik van Daelen**, geb. Vld. 2-6-1887.
2. **Isidoor van Daelen**, geb. Vld. 1-6-1889.
3. **Andries Samson van Daelen**, geb. Vld. 14-4-1891.
4. **Leonardus van Daelen**, geb. Vld. 23-3-1893.

IIId. **Abraham van Daelen**, geb. Schiedam 20-2-1865, student *Engels bij het uitgebreid lager onderwijs* (1880)⁵³, reiziger, koopman, directeur van de NV Passementerie en Modehandel A. van Daelen (1909-1912), die hij op 23-11-1912 verkoopt aan de Rotterdamse zusters Polaks⁵⁴, tr. verm. Oosterhout **Sara Mechanicus**, geb. Amsterdam 12-6-1866, (zij vestigt zich 10-10-1889 te Vld., komend van Oosterhout en vertrekt met haar man en kinderen 16-11-1912 naar Rotterdam).

kinderen:

1. **Hendrik van Daelen**, geb. Vld. 23-6-1890, winkelbediende.
2. **Cornelia Susanna van Daelen**, geb. Vld. 6-8-1891.
3. **Jacobus van Daelen**, geb. Vld. 1-8-1893, ovl. (verdrongen in de Haven)⁵⁵ Vld. 24-7-1900.

DAVIDSON

Leentje Davidson, geb. Zwolle 26-12-1875, coupeuse, (vestigt zich 30-12-1899 te Vld., komend van Zwolle en vertrekt 31-12-1900 weer naar Zwolle).

ELIASAR

Kaatje Helena Eliasar, geb. Rotterdam 31-10-1881, winkeljuf-frouw, (vestigt zich 9-5-1904 te Vld., komend van Rotterdam en ver-trekt 16-8-1904 weer naar Rotterdam).

VAN EMBDEN

Mozes van Embden, geb. Geervliet 12-12-1819, (vestigt zich 22-6-1901 te Vld., komend van Geervliet en vertrekt 25-11-1901 naar Zuidland), schoonvader van M.J. van Gelderen; zie ver Van Gelderen II.

ENSEL

I. Andries Ensel tr. N.N.

kinderen:

1. Isaac Ensel, volgt IIa.

2. Levie Ensel, volgt IIb.

3. Simon Ensel, geb. Rotterdam 15-7-1905, expeditieknecht, (woont van 31-1-1929 tot 7-5-1930 te Vld., vestigt zich 2-6-1931 opnieuw, maar nu met zijn vrouw, te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 2-9-1931 weer naar Rotterdam), tr. **Hester Drielsma**, geb. Rotterdam 1-9-1909.

IIa. Isaac Ensel, geb. Rotterdam 2-4-1886, koopman in lompen en metalen, ovl. Auschwitz 1943, tr. Rotterdam 26-5-1915 **Johanna Sanders**, geb. Arnhem 18-5-1889, ovl. Auschwitz 1943, (zij vestigen zich 8-10-1928 met hun kinderen te Vld., komend van Rotterdam en worden 23-12-1943 met hun dochter gedeporteerd).

kinderen:

1. Andries Ensel, volgt III.

2. Betje Ensel, geb. Rotterdam 7-2-1918, ovl. Auschwitz 1943.

IIb. Levie Ensel, geb. Rotterdam 23-6-1898, ovl. Auschwitz 1943, tr. **Aagje Jacobs**, geb. Rotterdam 11-10-1894, ovl. Auschwitz 1943, (zij vestigen zich na 1938 te Vld. en worden 23-12-1942 met hun kinderen gedeporteerd).

kinderen:

1. Izaak Ensel, geb. Rotterdam 20-2-1923, ovl. Auschwitz 1943.

2. Andries Ensel, geb. Rotterdam 10-12-1924, ovl. Auschwitz 1943.

3. Betje Ensel, geb. Rotterdam 26-2-1926, ovl. Auschwitz 1943.

III. Andries Ensel, geb. Rotterdam 24-12-1814, los werkman, tr. Schiedam 7-12-1938 **Emmigje Batz** (Herv.), geb. Schiedam 27-10-1913.

kinderen:

1. Isaäk Ensel, geb. Vld. 17-4-1939.

2. Frederik Ensel, geb. Vld. 21-9-1940.

3. Alida Catharina Ensel, geb. Vld. 17-3-1943.

FRANK

Hartog Frank, geb. Goor 2-11-1874, 'Israëlitisch onderwijzer' in de

tweede synagoge (vestigt zich 7-5-1897 te Vld., komend van Heerenveen en vertrekt 30-10-1899 naar Boxmeer; in 1901 wordt hij benoemd tot voorzanger en leraar te Sittard)^{s6}. Hij woont tot 2-10-1899 in huis bij het gezin van Samuël Isaäcs en de rest van zijn verblijf te Vld. bij dat van zijn broer Izäak Isaäcs.

FRIESER

Judith Frieser, geb. Rotterdam 3-2-1909, (vestigt zich 1-11-1933 met haar dochter te Vld., komend van Rotterdam), tr. Vld. 1-11-1933 **Nicolaas Schilder** (Herv.), geb. Vld. 7-1-1896, electricien, zn. van Adrianus en Maartje van der Borden en weduwnaar van Maartje Adriana van Eijnden.

kind (voorechtelijk):

Judith Frieser, geb. Rotterdam 5-3-1929.

VAN FURTH

I. David Jacob van Furth, tr. **Adriana Philip Hogeveen**.

kinderen:

1. Jacob David van Furth, volgt II.

2. Judik/Jetje van Furth, geb. Schiedam 10-5-1821, (zij vestigt zich 1-5-1851 te Vld., komend van Schiedam), ovl. Vld. 6-12-1877, tr. Vld. 28-6-1871 **Salomon van Handel**, geb. Rotterdam 23-1-1816 of 1820, koopman (hij vestigt zich 26-6-1871 te Vld., komend van Schiedam en vertrekt 1-2-1893 naar Rotterdam), zn. van Samuël en Sara Blach.

II. Jacob David van Furth, geb. Schiedam ca. 1807, vleespennen-snijder, kaaskeurder, (hij vestigt zich 1-5-1851 te Vld, komend van Schiedam), ovl. Vld. 20-3-1856, tr. Vld. 27-4-1853 **Sara de Vries**, geb. Bladel 8-4-1822 (zij vestigt zich 27-4-1853 te Vld., komend van Rotterdam en verlaat Vld. met haar tweede echtgenoot en haar dochter tussen 1865 en 1880; bestemming onbekend), dr. van Jacob Levie en Reina Andriessen, zij tr. 2e 1857 **Abraham IJzerman**.

kinderen:

1. Sophia van Furth, geb. Vld. 12-2-1854.

2. Mozes Jakob van Furth, geb. Vld. 6-2-1856, ovl. 30-5-1856.

GAZAN

Levie Raphaël Gazan, geb. Den Ham 3-12-1887, smid, (vestigt zich 28-2-1910 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 27-8-1912 naar Hof van Delft).

VAN GELDER

I. N.N. van Gelder, tr. N.N.

kinderen

1. Marcus Jacob van Gelder, volgt II.

2. Heintje van Gelder, geb. Maassluis 9-3-1869, (vestigt zich 23-8-1886 te Vlaardingen, komend uit Maassluis en vertrekt 2-5-1888 weer naar Maassluis).

II. Marcus Jacob van Gelder, geb. Maassluis 10-2-1852, koopman, winkelier (hij vestigt zich 8-5-1876 te Vld., komend van Maassluis en vertrekt 2-5-1888 met zijn zoon Jacques Marcus naar Maassluis) tr. **Roosje van Gelderen**, geb. Maassluis 22-2-1849, (zij vestigt zich 21-6-1876 te Vld., komend van Maassluis), ovl. Vld. 20-7-1886, dr. van Levie Philip en Kaatje Blankenstein.

kinderen:

1. levenloos zontje, Vld. 22-3-1877.

2. Levi Marcus van Gelder, geb. Vld. 1-5-1878 (vertrekt 22-1-1886 naar Maassluis).

3. Anna van Gelder, geb. Vld. 25-2-1879, ovl. Vld. 2-12-1879.

4. Kaatje van Gelder, geb. Vld. 13-9-1880, ovl. Vld. 11-5-1881.

5. Jacob Marcus van Gelder, geb. Vld. 8-11-1881, ovl. Vld. 9-11-1881.

6. Jacques Marcus van Gelder, geb. Vld. 23-2-1884.

7. Maurits Marcus van Gelder, geb. Vld. 7-3-1885, ovl. Vld. 7-5-1885.

Dina van Gelder, geb. Leeuwarden 29-6-1853, (vestigt zich 26-7-1898 te Vld., komend van Leeuwarden en vertrekt 19-1-1900 naar Rotterdam).

Leentje van Gelder, geb. Den Haag 16-5-1854, zie bij Kalf.

VAN GELDEREN I

Joseph van Gelderen, tr. **Sara Haentjes**.

kinderen:

1. Bertina van Gelderen, geb. Maassluis 23-10-1853, (zij vestigt 25-4-1872 te Vld., komend van Maassluis), ovl. Rotterdam 24-10-1924, tr. **Jacob Katan**, geb. Maassluis 6-10-1829, commissionair in effecten, debitant van de Staatsloterij (1862 - 1864), ovl. Vld. 11-7-1901, zn. van Salomon en Judith de la Meuse.

2. Levi van Gelderen, geb. Maassluis 10-7-1868, kantoorbediende, kassier, commissionair in effecten, (hij vestigt zich 1-3-1888 te Vld., komend van Maassluis), tr. Rotterdam 18-5-1893 **Marie Henriëtte Soberski**, geb. Amsterdam 4-9-1873, (zij vestigt zich 18-5-1893 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 10-1-1912 met haar man naar Den Haag).

VAN GELDEREN II

I Meijer Joseph van Gelderen, geb. Maassluis 3-1-1852, vleeshouwer, winkelier, pakhuisbaas, tr. **Johanna van Embden**, geb. Schiedam 5-9-1857, dr. van Mozes en N.N. (zij vestigen zich 12-7-1890 met hun gezin te Vlaardingen, komend van Schiedam en vertrekken met hun kinderen Jacob en Louis 6-12-1909 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Joseph Meijer van Gelderen, volgt II.

2. Mozes van Gelderen, geb. Schiedam 4-11-1881, kantoorbediende, (vertrekt in 1902 naar Noord-Amerika).

3. Philip van Gelderen, geb. Schiedam 8-3-1883, kantoorbediende, (vertrekt 20-12-1904 naar Antwerpen).

4. Jacob van Gelderen, geb. Schiedam 24-2-1888.

5. Sara van Gelderen, geb. Schiedam 13-10-1889, (vertrekt 11-9-1911 naar Rotterdam).

6. Louis van Gelderen, geb. Vld. 15-11-1893.

II. Joseph Meijer van Gelderen, geb. Schiedam 9-11-1880, winkelier, tr. **Henriëtte den Hartog**, geb. Heerjansdam 12-10-1883, (zij vestigt zich 26-1-1910 te Vld., en vertrekt met haar gezin 29-9-1927 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Meijer Joseph van Gelderen, geb. Vld. 24-5-1912, ovl. Vld. 28-10-1915.

2. Elisabeth Johanna van Gelderen, geb. Vld. 10-7-1918.

VAN GELDEREN III

I. Salomon van Gelderen, koopman, woont in 1892 te Oosterbeek, tr. **Sara Preger**.

kinderen:

1. Jozeph Filippus, volgt II

2. dochter N.N., tr. **Israël Katan**, geb. ca. 1863, koopman, woont in 1892 te Maassluis.

II. Jozeph Filippus van Gelderen, geb. Renkum 14-6-1872, koopman, schoenmaker, (hij vestigt zich 16-9-1892 te Vld., komend van Maassluis en vertrekt met zijn gezin 25-2-1897 naar Rotterdam), tr. Vld. 24-8-1892 (echtsch. Utrecht 19-6-1907) **Elisabeth Isaäcs**, geb. Vld. 2-9-1870, dr. van Abraham Isaäcs en Maria van Handel.

kinderen:

1. Salomon van Gelderen, geb. Vld. 30-3-1893.

2. Maria van Gelderen, geb. Vld. 30-9-1894, ovl. Vld. 1-12-1894.

3. Sara van Gelderen, geb. Vld. 12-1-1896.

VAN GELDEREN, overig

Wilhelmina van Gelderen, geb. Harderwijk ca. 1808, dienstbode, (vestigt zich in 1856 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 22-9-1860 naar Rotterdam).

Adriana van Gelderen, geb. Renkum 9-8-1875, zie verder bij Van der Heim.

Emanuël van Gelderen, geb. Maassluis 5-12-1890, (hulp)keurmeester scheepsbehoeften, (vestigt zich 15-7-1927 te Vld., komend van Maassluis en wordt 23-12-1942 gedeporteerd), ovl. Auschwitz 1943.

GOUDSMIT

I. Simon Goudsmit, tr. **Lena Koopman**.

kinderen:

1. **Hartog Goudsmit**, volgt **Ila**.
2. **N.N. Goudsmit**, volgt **Ilb**.

Ila. Hartog Goudsmit, geb. Oud-Beijerland 27-6-1805, koopman, tafelhoudster van de Vlaardingse Bank van lening, (vestigt zich in Delft), ovl. Vld. 16-2-1895, tr. **Maria van den Meidenberg**, ovl. voor 1-11-1856.

kinderen:

1. **Simon Goudsmit**, geb. Oud-Beijerland 26-3-1837, korporaal bij de schutterij 1863 - 1865⁵⁷, (vertrekt 25-5-1870 naar Eindhoven).
2. **Sara Lena Goudsmit**, geb. Oud-Beijerland 7-8-1841, (vertrekt 15-6-1903 naar Den Haag).

Ilb. N.N. Goudsmit, tr. **N.N.**

kind:

1. **Simon Goudsmit**, geb. Alphen 25-4-1851, koopman, (vestigt zich 11-6-1864 te Vlaardingen, komend van Aarlanderveen, en vertrekt 5-5-1879 naar Rotterdam).

GREWEL

Johanna Grewel, geb. Amsterdam 1-6-1847, (vestigt zich 8-1-1915 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 6-9-1916 weer naar Rotterdam).

DE GROOT

Rachel de Groot, geb. Rotterdam 15-10-1865, (vestigt zich 9-6-1908 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 24-6-1909 weer naar Rotterdam).

Ida de Groot, geb. Rotterdam 27-6-1893, (vestigt zich na 1938 te Vld. en wordt 23-12-1942 gedeporteerd), ovl. Auschwitz 1943.

HAKKER

Samuël Hakker, geb. Den Haag 11-6-1881, koopman in manufacturen, tr. **Berta Alter**, geb. Den Haag 9-11-1878, (zij vestigen zich 27-3-1911 te Vld., komend van Den Haag en vertrekken 8-10-1913 met hun kinderen weer naar Den Haag).

kinderen:

1. **Rebecca Hakker**, geb. Vld. 12-1-1912.
2. **Hartog Hakker**, geb. Vld. 12-1-1912.
3. **Margaretha Hakker**, geb. Vld. 5-6-1913.

HAMBURGER

Alexander Jozef Hamburger, geb. Aarlanderveen 1-11-1848, zeilmaker, koopman zn. van Jozef en Barossa de Haass⁸, (hij vestigt zich 6-4-1873 te Vld., komend van Sloten en hij vestigt zich met zijn vrouw 20-1-1879 weer te Sloten), tr. 29-4-1875 **Julie Levij**, geb. Amsterdam 2-9-1853, (zij vestigt zich 10-6-1875 te Vld., komend van Amsterdam).

VAN HANDEL

Salomon van Handel, geb. Rotterdam 23-1-1816 of 1820, zie verder bij Van Furth.

Hendrika van Handel, zie verder bij Isaäcs (I).

Maria van Handel, geb. Rotterdam 18-3-1827, zie verder bij Isaäcs (II).

VAN HAREN

Salomon van Haren, geb. Middelstum 4-4-1878, commies, (vestigt zich 24-6-1911 met zijn gezin te Vld., komend van Gestel en vertrekt 30-3-1914 naar Roosendaal), tr. **Anna Wolf**, geb. Urmond 12-2-1883.

kind:

1. **Joseph Soesman van Haren**, geb. Gestel 25-3-1910, winkelbediende, (vestigt zich 12-5-1930 opnieuw te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt voor het eind van dat jaar naar elders).

(DEN) HARTOG

Bertina den Hartog, geb. Heerjansdam 2-1-1871, (vestigt zich 25-4-1922 te Vld., komend van Den Haag en vertrekt 14-3-1927 naar Dordrecht); zus van Henriëtte de Hartog, zie bij J.M. van Gelderen II.

Dina Hartog, geb. Middelburg 6-4-1848, huishoudster, (vestigt zich 20-5-1868 te Vld., komend van Rotterdam en vestigt zich 30-7-1868 weer te Rotterdam).

VAN DER HEIM

Sion van der Heim, geb. Lekkerkerk 2-4-1876, koopman, tr. **Adriana van Gelderen**, geb. Renkum 9-8-1875, (zij vestigen zich 27-10-1921 met vijf van hun kinderen te Vld., komend van Rotterdam en vertrekken 12-4-1925 weer naar Rotterdam).

kinderen:

1. **Sara van der Heim**, geb. Rotterdam 28-2-1902.

2. **Beligje van der Heim**, geb. Rotterdam 16-3-1904, (vestigt zich 16-11-1921 te Vld., komend van Eindhoven en vertrekt 28-4-1925 naar Rotterdam).
3. **Celli van der Heim**, geb. Rotterdam 29-9-1907.
4. **Esther Mozes Hartog van der Heim**, geb. Rotterdam 20-4-1910.
5. **Jetje van der Heim**, geb. Rotterdam 14-10-1911.
6. **Carolina van der Heim**, geb. Rotterdam 18-8-1915.

H(E)IJMAN(S)

Rebecca Heijman, geb. Dordrecht 15-3-1799, (zij vestigt zich 8-9-1876 te Vld., komend van Amsterdam en vertrekt 16-11-1876 weer naar Amsterdam), zij is de grootmoeder van A.J. Hamburger, zie daar.

Helena Heijman, geb. Schiedam 26-12-1875, (vestigt zich 16-12-1896 te Vld., komend van Schiedam en vertrekt 11-5-1898 weer naar Schiedam).

Julia Hijmans, geb. Bergh 3-7-1879, huishoudster, (vestigt zich 14-1-1904 te Vld., komend van Bergh en vertrekt 11-1-1906 naar Den Haag).

ISAÄCS

I. Salomon Isaäcs, ovl. voor 9-11-1890, tr. **Hendrika van Handel**, ovl. voor 9-11-1890.

kinderen:

I. Abraham Isaäcs, volgt II.

II. Abraham Isaäcs, geb. Rotterdam 26-6-1833, koopman, winkelier, handelaar in oud roest, handelaar in petroleum (1866,1870), debutant van de Staatsloterij (1869-1886 of later)⁵⁹, kamerverhuurder⁶⁰, vraagt en krijgt diverse keren vergunningen voor loterijen t.g.v. de kermis en andere festiviteiten⁶¹, (vestigt zich 12-9-1855 te Vlaardingen, komend van Rotterdam) ovl. Vld. 9-11-1890, tr. **Maria van Handel**, geb. Rotterdam 18-3-1827, ovl. Vld. 1-4-1907, dr. van Moses Salomon van Handel en Betje Andriesse.

kinderen:

1. **Salomon Isaäcs**, geb. Vld. 23-1-1856, koopman, ovl. Vld. 24-3-1889.
2. **Mozes Isaäcs**, geb. Vld. 25-9-1857, schoenmaker, los werkman, ovl. Vld. 21-11-1919, begr. Rotterdam.
3. **Samuël Isaäcs**, volgt IIIa.
4. **Betje Isaäcs**, geb. Vld. 4-8-1860, ovl. Vld. 10-12-1860.
5. **Izaak Isaäcs**, volgt IIIb.
6. **Machiel Isaäcs**, geb. Vld. 29-9-1863, ovl. Vld. 19-3-1864.
7. **Barend Isaäcs**, volgt IIIc.
8. **Elisabeth Isaäcs**, geb. Vld. 2-9-1870, tr. Vld. 24-8-1892 (echtsch. Utrecht 19-6-1907) **Jozef Filippus van Gelderen**, geb. Renkum 14-6-1872, koopman, schoenmaker, (hij vestigt zich 16-9-1892 te Vld., komend van Maassluis en vertrekt met zijn gezin 25-2-1897 naar

Rotterdam), zn. van Salomon van Gelderen en Sara Preger.
9. Jacob Isaäcs, geb. Vld. 30-8-1872, ovl. Vld. 19-11-1872.

IIIa. Samuël Isaäcs, geb. Vld. 12-12-1858, koopman, los werkman, ovl. Vld. 20-11-1926, tr. Vld. 17-11-1886 (zijn nicht) **Elisabeth Izaäks**, geb. Rotterdam 15-8-1858, (zij vestigt zich 16-8-1886 te Vld., komend van Rotterdam), ovl. Vld. 13-1-1928, dr. van Salomon Izaäks en Clara Levie Mok.

kinderen:

1. **Abraham Isaäcs**, volgt IVa.
2. **Roosje Isaäcs**, geb. Vld. 13-8-1888, ovl. Vld. 15-8-1888.
3. **Salomon Isaäcs**, geb. Vld. 9-9-1889, ovl. Vld. 5-3-1891.
4. **Hijman Isaäcs**, volgt IVb.

IIIb. Izaak Isaäcs, geb. Vld. 11-12-1861, koopman, tr. 1885 **Roosje de Beer**, geb. Borne 15-1-1856. (zij vestigt zich 30-12-1885 te Vld., komend van Borne en vertrekt met haar man en kinderen Benjamin en Maria 11-5-1916 naar Rotterdam; in 1938 woont Izaak Isaäcs in Den Haag, waar hij werkzaam is bij de fa. M.M. Simons, makelaars in assurantiën)⁶².

kinderen:

1. **Maria Isaäcs**, geb. Vld. 15-1-1887, ovl. Vld. 23-8-1887.
2. **Benjamin Isaäcs**, geb. Vld. 25-2-1888, kantoorbediende.
3. **Maria Isaäcs**, geb. Vld. 14-12-1889.
4. **Abraham Isaäcs**, geb. Vld. 15-12-1893, ovl. Vld. 22-1-1894.

IIIc. Barend Isaäcs, geb. Vld. 3-12-1865, koopman in meubelen, kleermaker, ovl. Vld. 3-4-1923, tr. ca. 1893 **Hester van Tijn**, geb. Puttershoek 18-7-1867, (zij vestigt zich 18-11-1893 te Vld., komend van Puttershoek en vertrekt 27-5-1924 naar Rotterdam).

Overlijdensbericht in de Nieuwe Vlaardingsche Courant betreffende Barend Isaäcs (1865 - 1923).

Beden overleed plotseling onze
lieve Man en Vader, de Heer
B. ISAÄCS,
is den onderdom van 57 jaar.

H ISAÄCS - VAN TIJN.
L. ISAÄCS.

Vlaardingen, 3 April 1923.
Bofwingel 48. 883 13

kind:

1. Leentje Isaäcs, geb. Vld. 29-9-1894, (vertrekt 24-5-1913 naar Rotterdam).

IVa. Abraham Isaäcs, geb. Vld. 10-11-1887, boekbinder, linieerder en letterzetter, tr. Vld. 15-6-1921 **Hendrika Cornelia van der Steen** (RK), geb. Ginneken en Bavel 10-1-1889, dr. van Hendricus Christianus van der Steen en Johanna Catharina Bluekens. (zij vertrekken met hun twee kinderen 8-10-1928 naar Rotterdam).

kinderen:

- 1. Samuël Abraham Isaäcs**, geb. Vld. 6-1-1922.
- 2. Johanna Elizabeth Isaäcs**, geb. Vld. 7-7-1924.

IVb. Hijman Isaäcs, geb. Vld. 14-3-1891, letterzetter, later fustkuiper, los werkman, ovl. Vld. 1-8-1949, tr. Vld. 22-12-1920 **Carolina Theodora Vink** (RK), geb. Vld. 6-5-1893, dr. van Cornelis Vink en Anthoinetta Maria Mersch.

kind:

- 1. Elizabeth Isaäcs**, geb. Vld. 15-2-1922.

Hijman Isaäcs (1891 - 1949), zijn vrouw Carolina Theodora Isaäcs-Vink (1893) en hun dochtertje Elizabeth Isaäcs (1922). (Foto: ca. 1928).

ISAACSON

Philip Joseph Isaacson, geb. Middelburg 3-8-1822, rijksambtenaar, tr. **Margaretha Jacobs**, geb. Arnhem 1826, (zij vestigen zich 17-3-1860 te Vld., komend van Schiedam en vertrekken 4-3-1863 naar Rotterdam).

JACOBS

Jean François Jacobs, geb. Brussel 5-11-1861, (komend in januari 1863 van Schiedam en vertrekt 4-3-1863 weer met zijn oom en tante (Isaacson) naar Rotterdam).

Sarah Jacobs, weduwe van **S. Agsteribbe**, zus van Cecilia Jacobs (zie bij De Bok), geb. Amsterdam 3-5-1860, pensionhoudster, (vestigt zich 21-9-1914 te Vld., komend van Antwerpen en vertrekt 28-6-1916 weer naar Antwerpen).

Aagje Jacobs, geb. Rotterdam 11-10-1894, zie verder bij Ensel.

Margaretha Jacobs, geb. Arnhem 1826, zie verder bij Isaacson.

JACOBSON

Machiel Jacobson, geb. Den Haag 23-1-1875, koopman, tr. **Debora Hakker**, geb. Den Haag 23-7-1877, (zij vestigen zich met hun kinderen 9-5-1908 te Vld., komend van Den Haag en vertrekken 11-2-1911 weer naar Den Haag).

kinderen:

- 1. Samuël Jacobson**, geb. Den Haag 13-9-1900.
- 2. Abraham Jacobson**, geb. Den Haag 10-3-1902.
- 3. Elisabeth Jacobson**, geb. Den Haag 19-11-1903.
- 4. Rebecca Jacobson**, geb. Den Haag 12-12-1905.

Jacob Louis Arnold Jacobson, geb. Haarlem 28-9-1901, bouw-kundige, tr. **Judith Evelina Lobatto**, geb. Amsterdam 20-10-1904, (zij vestigen zich 4-3-1932 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekken 12-11-1934 naar Amsterdam).

kind:

Edith Jacoba Jacobson, geb. Den Haag 12-9-1924.

JACOBY

Samuël Maurice Jacoby, geb. Breda 9-1-1898, kapper, (vestigt zich voor of in 1920 te Vld. en vertrekt 29-10-1920 weer naar Breda).

KAHN

Maurits Kahn, geb. Nieuw-Lekkerland 1-3-1881, boekhouder, tr. **Elfrida Frankenhuys**, geb. Haaksbergen 19-2-1885, (zij vestigen zich 7-5-1928 te Vld., komend van Nieuw-Lekkerland).

KALF

Maurits Kalf, geb. Kampen 27-12-1865, winkelier, tr. **Leentje van Gelder**, geb. Den Haag 16-5-1854, (zij vestigen zich resp. 11-7 en 4-10-1899 te Vld., komend van Den Haag en vertrekken 17-10-1904 weer naar Den Haag).

KAN

Gonda Kan, geb. Coevorden 10-9-1878, telefoniste, (vestigt zich 15-8-1898 te Vld., komend van Utrecht en vertrekt 12-9-1899 naar Zwolle).

KATAN I

I. Salomon Katan, geb. Maassluis 20-2-1796, splitter van de Nederlandse Staatsloterij, later goud- en zilverkashouder en goud- en zilversmid, vestigt zich met zijn vrouw en 7 kinderen 11-5-1853 in Vlaardingen, komend van Maassluis en vertrekt 8-10-1888 met zijn dochters Eva, Sara en Roosje naar Rotterdam), tr. 25-9-1822⁶³ **Judith de la Meuse**, geb. Maassluis 20-2-1797, ovl. Vld. 17-11-1874, dr. van Jacob en Eva Salomons.

kinderen:

1. **Salomon Katan**, geb. Maassluis 28-11-1823, kleermaker, later commissionair, ovl. Vld. 27-5-1870.
2. **Eva Katan**, geb. Maassluis 26-4-1826.
3. **Sara Katan**, geb. Maassluis april/mei 1828, koopvrouw in zilver- en goud⁶⁴.
4. **Jacob Katan**, volgt II.
5. **Rebecca Katan**, geb. Maassluis 31-8-1831, tr. Vld. 28-2-1860 **Salomon de Vries**, geb. Oud-Beijerland 24-2-1828, slager en veekoopman, (hij vestigt zich in 1860 te Vld., komend van Zevenbergen en vertrekt 7-8-1880 met zijn vrouw en kinderen naar Rotterdam), zn. van Marcus en Kaatje van Broek.
6. **Roosje Katan**, geb. Maassluis 7-12-1832.

II. Jacob Katan, geb. Maassluis 6-10-1829, commissionair in effecten, debitant van de Staats-Loterij 1862-1864⁶⁵, koopman in zilver- en goud⁶⁶, ovl. Vld. 11-7-1901, tr. ca. 1871 **Bertina van Gelderen**, geb. Maassluis 26-10-1853, ovl. Rotterdam 24-10-1924, dr. van Joseph en Sara Haantjes.

kinderen:

1. **Salomon Katan**, geb. Vld. 15-12-1872, ovl. Vld. 5-5-1875.
2. **Jozef Katan**, geb. Vld. 28-11-1873, ovl. Vld. 1-1-1874.
3. **Sara Katan**, geb. Vld. 3-11-1874, boekhoudster, (vertrekt 7-10-1936 naar Den Haag), tr. Vld. 29-6-1911 **Harm Sparrius**, geb. Veendam 7-3-1875, accountant, ovl. Utrecht 13-6-1924, zn. van Marten en Tallina Kroon.
4. **Judith Katan**, geb. Vld. 11-11-1876, (zij vertrekt in 1914 naar Antwerpen), tr. Vld. 4-11-1913 **Juda Veerman**, geb. Amsterdam 1877, koopman, zn. van Meijer Joseph en Clara Soesan en wed. van Mathilda Santen.
5. **Sophia Katan**, geb. Vld. 5-2-1879, apothekeres (vertrekt 21-8-

1911 naar Antwerpen).

6. Salomon Katan, geb. Vld. 28-2-1881, kassier (vertrekt 7-10-1936 naar Den Haag).

7. Jozef Katan, geb. Vld. 11-10-1883, kantoorbediende, katoenspinner, later directeur Ned. Visserij Mij. "Vlaardingen", (wordt 23-12-1942 gedeporteerd), ovl. Auschwitz 1943, tr. Rotterdam 15-7-1931 **Huberta Helena Tromp**, geb. Schiedam 30-10-1896 (R.K.).

8. Eva Katan, geb. Vld. 6-2-1886, ovl. Rotterdam 21-12-1910.

9. Louis Katan, geb. Vld. 2-2-1888, kantoorbediende bij Wilton, later directeur (vertrekt 11-2-1936 naar Rotterdam).

10. Mozes Katan, geb. Vld. 17-2-1890, (vertrekt 6-9-1922 naar Rotterdam), longarts te Rotterdam.

11. Betsy Katan, geb. Vld. 1-5-1893 (vertrekt 7-10-1936 naar Den Haag).

12. Maurits Katan, geb. Vld. 25-11-1897 (vertrekt 1-2-1922 naar Leiden).

KATAN II

I. Israël Katan, koopman te Maassluis, tr. **Clazina Neter**.

II. Levie Israël Katan, geb. Maassluis 9-4-1865, koopman, (vestigt zich 7-5-1894 met zijn gezin te Vld., komend van Maassluis), ovl. Vld. 13-11-1901, tr. ca. 1893 **Kaatje Hofstede**, geb. Zaltbommel 5-5-1870 (zij vertrekt met haar dochters Saartje en Betsie 8-3-1906 naar Rotterdam).

kinderen:

1. **Saartje Katan**, geb. Maassluis 10-1-1894.
2. **Israël Levie Katan**, geb. Vld. 30-11-1894 (vertrekt 17-1-1902 naar 's-Hertogenbosch).
3. **Betsie Katan**, geb. Vld. 21-9-1896.

KATZAER

Jakob Katzaer, geb. Krakau 14-6-1870, koopman, (vestigt zich 29-9-1919 te Vld., komend van Amsterdam en wordt in het Bev. Reg. 21-12-1920 ambtshalve doorgehaald wegens vertrek naar elders).

LANGENDIJK

Salomon Izaäk Langendijk, geb. Zwartewaal 16-7-1880, commies Post en Telegraaf, (vestigt zich 2-11-1912 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 8-1-1914 weer naar Rotterdam).

LENS

Jacob Lens, geb. 's-Gravenhage 2-6-1829, voorganger en godsdienstleraar van de Israëlitische gemeente van Vld., tr. **Eva Sax**, geb. Leeuwarden 13-3-1827, (zij vestigen zich op 1-1-1862 te Vld., komend van Schiedam en vertrekken vermoedelijk in 1866 naar Rotterdam).

kinderen:

1. **Simon Lens**, geb. Vld. 9-10-1862.
2. **Rosetta Lens**, geb. Vld. 10-2-1864.
3. **Betje Lens**, geb. Vld. 29-11-1865.

LITWAK

N.N. Litwak, tr. **Kaatje Boesman**, geb. Rotterdam 18-1-1883, (zij vestigt zich 1-10-1927 met haar dochter te Vld., komend van Schiedam en vertrekt 3-11-1927 naar Amsterdam).

kind:

Rosa Litwak, geb. Zurich 6-10-1914.

MEST

Samuël Mest, geb. Ostrolenka (Polen) 17-3-1874, kleermaker, (vestigt zich 26-4-1906 met zijn gezin te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 6-9-1906 weer naar Rotterdam), tr. **Anna Weiniger**, geb. Tilleroy (Rusland) 10-9-1877.

kinderen:

1. **Cecilia Mest**, geb. Amsterdam 15-2-1899.
2. **Max Mest**, geb. Amsterdam 14-2-1900.
3. **Jacob Mest**, geb. Rotterdam 31-12-1904.

VAN MOPPES

Jacob van Moppes, geb. Antwerpen 27-6-1896, kellner, (vestigt zich in of voor 1930 in Vld. en vertrekt 16-4-1931 naar Rotterdam).

MOZES

Salomon Mozes, koopt 27-10-1809 2 huizen, een mandemakers-winkel, schuren, tuin en erf aan de westzijde van de Achterweg voor f 310,- van Cornelis van Leeuwen.⁶⁷

NAARDEN

Emanuël Naarden, geb. Amsterdam 16-7-1881, winkelier, tr. **Jacomijn Frankfort**, geb. Amsterdam 13-7-1880, (zij vestigen zich met hun kinderen 22-6-1915 te Vld., komend van Haarlem en vertrekken 3-5-1917 naar Rotterdam).

kinderen:

1. **Barend Naarden**, geb. Amsterdam 27-8-1901.
2. **Abraham Naarden**, geb. Rotterdam 20-11-1913.

VAN OOSTEN

Gerson Alexander van Oosten, geb. Assen 28-12-1875, rijks-ambtenaar, (hij vestigt zich 28-5-1907 te Vld.), tr. **Jette Joosten**, geb. Termunten 30-4-1882, (zij vestigt zich 25-10-1911 te Vld., komend van Termunten en vertrekt 25-6-1913 met haar man en kind naar

Rotterdam).

kind:

1. **Abraham van Oosten**, geb. Vld. 26-8-1912.

ORSCHÜTZER

Jozef Hilel Orschützer, geb. Klasno (Polen) 9-10-1898, horlogemaker, (vestigt zich 4-12-1924 te Vld., komend van Leiden en vertrekt 6-12-1928 naar Den Haag).

VAN OSS

Rebecca Bartha van Oss, geb. Zierikzee ca. 1824, dienstbode, (vestigt zich 17-7-1860 te Vld., komend van Oud-Beijerland en vertrekt 27-4-1861 naar Zierikzee).

OVERSTRIJD

Jacob Overstrijd, geb. Hellevoetsluis 27-1-1867, telegrafist, (vestigt zich 2-7-1894 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 3-12-1894 weer naar Rotterdam).

POLAK

Joseph Polak, geb. Sappemeer 10-10-1811, opzichter van rundvee, (vestigt zich 17-7-1875 met zijn gezin te Vld., komend van Charlois en vertrekt op 1-6-1876 naar Hillegersberg), tr. **Elizabeth Olman**, geb. Gouda 2-3-1810.

kind:

1. **Levie Polak**, geb. Rotterdam 23-4-1865.

Philip Mozes Polak, geb. Helder 20-2-1879, surmeester Post en Telegraaf, (vestigt zich 9-10-1902 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 11-4-1903 naar Helder).

POSNER

Henriette Posner, geb. Rotterdam 21-3-1913, tr. Rotterdam 22-1-1936 **Abraham Stolk**, (Herv.) geb. Vld. 25-1-1910, zn. van Anthonie en Adriana Pietermella van Rij, (zij wonen in 1942 te Vld.).

VAN PRAAGA

Joachim van Praaga, geb. ca. 1811, horlogemaker, woont in 1831 te Vld., (zn. van Abraham en Schoontje Meijer, beide wonende te Rotterdam), tr. ca. aug. 1831 **Rachel in de Meij**, geb. ca. 1813, dr. van Gerrit Moses en Sara Allemans⁶⁸.

DE REEDER

Jacob de Reeder, geb. Rotterdam 3-2-1799, (vestigt zich rond 1861 te Vld.), ovl. Vld. 2-12-1878, tr. **Jette David Leeuwenstein**, ovl.

Maassluis.

kinderen:

1. Henriëtte de Reeder, geb. Maassluis 7-4-1823, (vestigt zich bij haar huwelijk in 1852 te Vld.), ovl. Vld. 5-5-1868, tr. Maassluis 9-6-1852 **Samson Andries van Wessel**, geb. Vld. 8-1-1805, koopman, debitant van de Staatsloterij (1862-1886 of later), (vestigt zich met zijn vader rond 1852 opnieuw te Vld., komend van Rotterdam), ovl. Vld. 5-10-1892, zn. van Andries Samson van Wessel en Duifje Israëls alias Gosselaar.

2. Cato de Reeder, geb. Maassluis ca. 1827, tr. **Abraham Bloemhof**, geb. Bladel ca. 1834, koopman (hij vestigt zich 7-4-1856 te Vld., komend uit Asten en vertrekt met zijn vrouw 11-5-1859 naar Maassluis).

REENS

Levie Jacob Reens, geb. Amsterdam 21-6-1821, koopman tr. ca. 1851 **Rachel Vos**, geb. Amsterdam 27-10-1829 (zij vestigen zich met hun kinderen 13-6-1864 te Vld., komend van Delfshaven en vertrekken 6-12-1865 naar Amsterdam).

1. (voorkind) **Alida Vos**, geb. Amsterdam 8-10-1850.
2. **Mozes Reens**, geb. Amsterdam 21-9-1852.
3. **Alexander Reens**, geb. Amsterdam 16-6-1854.
4. **Marcus Reens**, geb. Amsterdam 31-8-1856.
5. **Judith Reens**, geb. Amsterdam 12-5-1858.
6. **Anna Reens**, geb. Amsterdam 13-8-1859.
7. **Rebecca Reens**, geb. Amsterdam 26-2-1861.
8. **Levie Reens**, geb. Amsterdam 28-10-1862.
9. **Nathan Levie Reens**, geb. Amsterdam 11-12-1863, ovl. Vld. 17-1-1865.

SAMSON

I. Mozes Samson, tr. **Adriana van der Hulst**

II. Samuël Samson, geb. Rotterdam 30-3-1822, koopman, debitant van de Staatsloterij (1862 -1868)⁶⁹, (vestigt zich 26-3-1855 met vrouw en kind te Vld., komend van Rotterdam), ovl. Vld. 5-4-1876, tr. **Adriana van Wessel**, geb. Rotterdam 22-3-1821/2 (zij vertrekt 8-1-1877 naar Utrecht), dr. van Andries Samson en Duifje Israëls alias Gosselaar.

kinderen:

1. **Duifje Samson**, geb. Rotterdam ca. okt. 1849 (vertrekt 21-9-1868 naar Gouda).
2. **Mozes Samson**, geb. Vld. 9-8-1856 (vertrekt 1-2-1873 naar Utrecht).
3. **Andries Samson**, geb. Vld. 21-9-1858, ovl. Vld. 11-3-1859.
4. **Samuël Samson**, geb. Vld. 13-1-1860 (vertrekt 7-12-1876 naar Arnhem).
5. **Andries Samson**, geb. Vld. 14-8-1862, ovl. Vld. 20-9-1862.
6. **Esther Samson**, geb. Vld. 6-8-1865, ovl. Vld. 26-2-1866.

SANDERS

Joseph Sanders, geb. Gouda 4-3-1845, zie verder bij Bouwman.

Jakob Sanders, geb. Rotterdam 20-5-1849, sigarenmaker, (vestigt zich 23-7-1869 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 1-11-1869 naar Rotterdam).

Johanna Sanders, geb. Arnhem 18-5-1889, zie verder bij Ensel.

DE SMITT

Isaac de Smitt, geb. Amsterdam 15-8-1869, handelsagent (vestigt zich 13-10-1903 met zijn gezin te Vld., komend van Amsterdam en vertrekt 24-6-1919 naar Den Haag), tr. **Suzanna van Daelen**, geb. Antwerpen 4-10-1878, zie verder bij Van Daelen, (IIIa-1).

kinderen:

1. **Jeanne Henriette de Smitt**, geb. Hilversum 22-2-1902.
2. **Henriette Andrée de Smitt**, geb. Amsterdam 1-9-1903.

VAN SOMEREN

Eva van Someren, geb. Schiedam 10-4-1849, (vestigt zich 9-5-1864 te Vld., komend van Schiedam en vertrekt 2-11-1864 weer naar Schiedam).

SPANJAARD

Jacob Spanjaard, geb. Hoogeveen 24-3-1860, reiziger, (vestigt zich 9-5-1889 te Vld., komend van Hoogeveen en vertrekt 30-10-1890 weer naar Hoogeveen).

SPETTER

Henriette Spetter, geb. Rotterdam 21-9-1876, (vestigt zich te Vld., en wordt 23-12-1942 (gedepoteerd), ovl. Auschwitz 1943, tr. Rotterdam 19-6-1929 **Gerrit van der Tas** (Herv.), geb. Vld. 16-12-1866, schipper, ovl. Vld. 1-2-1939, zn. van Adriaan en Maartje Broek en gesch. echtg. van Pietermella Arijaantje van der Plank.

SPRENGER(S)

Izaäk Alexander Sprenger (van Leeuwen), geb. Naaldwijk of Rotterdam ca. 1796, woont 1816 te Vld. en is tussen 1830 en 1840 naar elders vertrokken.

Debora Sprenger, geb. Rotterdam 11-9-1806, woont in 1814 te Vld. bij (vermoedelijk haar oom en tante) de familie Cohen Mug.

Barbara Sprengers, zie bij Cohen Mug.

SWAAL

Rosetta Swaal, geb. Tiel 9-12-1846, dienstbode (vestigt zich 20-9-1884 te Vld., komend van Londen en vertrekt 27-1-1887 naar

Den Haag).

SWELHEIM

Salomon Swelheim, geb. Hilversum 31-10-1881, coupeur, (vestigt zich 24-2-1903 te Vld., komend van Hilversum en vertrekt 13-5-1903 weer naar Hilversum).

VAN TIJN

Hester van Tijn, geb. Puttershoek 18-7-1867, tr. **Barend Isaäcs**, zie verder bij Isaäcs, en haar broer **David van Tijn**, geb. Puttershoek 17-7-1880, onderwijzer, later melkcontroleur, (vestigt zich 27-11-1903 te Vld., komend van 's-Gravenzande en vertrekt 23-12-1909 naar Rotterdam).

VERDONER

Meijer Verdoner, geb. Amsterdam 27-5-1845, sigarenmaker, (vestigt zich 16-9-1869 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 2-5-1870 naar Alkmaar).

DE VRIES

I. Marcus de Vries, veekoopman te Londen, tr. **Kaatje van Broek**.

kinderen:

1. **Salomon de Vries**, volgt II.
2. **Leon de Vries**, boekhandelaar te Londen.

II. Salomon de Vries, geb. Oud-Beijerland 24-2-1828, slager, veekoopman (1865)⁷⁰, (hij vestigt zich in 1860 te Vld., komend van Zevenbergen), tr. Vld. 28-2-1860 **Rebecca Katan**, geb. Maassluis 31-8-1831, dr. van Salomon en Judith de la Meuse, (zij woont tot 1853 te Maassluis, van 1853 - 1857 te Vld., van 1857 - 1858 te Amsterdam, van 1858 - 1859 weer te Vld., van 1859 - 1860 te Zevenbergen en vanaf 1860 weer te Vld.; 7-8-1880 vertrekt ze ten slotte met haar man en kinderen naar Rotterdam).

kinderen:

1. **Cato de Vries**, geb. Vld. 6-8-1861.
2. **Flora de Vries**, geb. Vld. 1-5-1863, (woont van 22-6-1895 tot 21-10-1897 weer te Vld.).
3. **Marcus de Vries**, geb. Vld. 3-8-1865.
4. **Judith de Vries**, geb. Vld. 16-8-1871, (woont van 22-6-1895 tot 21-10-1897 weer te Vld.).

Sara de Vries, geb. Bladel 8-4-1822, zie verder bij Van Furth en bij IJzerman.

Sara de Vries, geb. Haarlem 2-11-1869, dienstbode, (vestigt zich 16-9-1914 te Vld., komend van Bussum en vertrekt 10-11-1914 naar Utrecht).

Mietje de Vries, geb. Neede 12-12-1886, dienstbode, (vestigt zich 17-11-1905 te Vld., komend van Borculo en vertrekt 8-3-1906 naar Rotterdam).

WATERMAN

Jonas Waterman, geb. Amsterdam 12-5-1898, winkelbediende bij zijn oom Emanuël Naarden, (vestigt zich 22-3-1917 te Vld., komend van Amsterdam en vertrekt 25-4-1917 weer naar Amsterdam).

WEISMANN

Josef Weismann, geb. Myslowitz 22-1-1878, bontwerker, tr. **Anna Maria Lotz**, (R.K.), geb. Gross Anheim 3-6-1874, (zij vestigen zich 17-4-1906 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekken 27-6-1906 weer naar Rotterdam).

VAN WESSEL

I. Samson Andries van Wessel, tr. N.N.

II. Andries Samson van Wessel, geb. Rotterdam ca. 1775, koopman, woont in 1805 te Vld. en vestigt zich daar opnieuw rond 1852, komend van Rotterdam), ovl. Vld. 22-5-1855, tr. **Duijfe Israëls**, alias **Duijfe Gosselaar** alias **Duijfe Nathans Gosser**, ovl. Rotterdam.

kinderen:

1. **Samson Andries van Wessel**, volgt III.
2. **Andriana van Wessel**, geb. Rotterdam 22-3-1821/2 (vestigt zich 26-3-1855 met haar man en kind te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt 8-1-1877 naar Utrecht), tr. **Samuël Samson**, geb. Rotterdam 30-3-1822, koopman, ovl. Vld. 5-4-1876, zn. van Mozes en Adriana van der Hulst.
3. **Johanna van Wessel**, geb. vermoedelijk Rotterdam ca. 1823, woont 1881 te Schiedam, tr. **Joseph van Daelen**, ovl. voor 16-2-1881.
4. **Susanna van Wessel**, geb. Vld. 2-11-1824, ovl. Vld. 19-4-1893, tr. **Hendrik van Daelen**, geb. Dordrecht 8-5-1827, koopman, debitaant van de Staatsloterij (1869-1886 of later), ovl. Vld. 4-12-1899, zn. van Jacobus en Rachel Barzillay.

III. Samson Andries van Wessel, geb. Vld. 8-1-1805, koopman, debitaant van de Staatsloterij (1862-1886 of later)⁷¹, (hij vestigt zich met zijn vader rond 1852 opnieuw te Vld., komend van Rotterdam), ovl. Vld. 5-10-1892, tr. Maassluis 9-6-1852 **Henriëtte de Reeder**, geb. Maassluis 7-4-1823, (zij vestigt zich in 1852 te Vld., komend van Maassluis), ovl. Vld. 5-5-1868, dr. van Jacob en Jette David Leeuwenstein.

kinderen:

1. **Andries Samson van Wessel**, volgt IV.
2. **Jette van Wessel**, geb. Vld. 18-9-1854, (zij vertrekt 31-3-1875 naar Antwerpen), tr. Vld. 24-3-1875 **Andries van Daelen**, geb. Vld. 28-11-1851, koopman en reder, (hij vertrekt 30-6-1868 naar

Antwerpen), zn. van Hendrik en Susanna van Wessel.

3. Duijfe van Wessel, geb. Vld. 27-4-1856, linnennaaiester (1889), tr. Vld. 6-10-1880 **Jacob Blitz**, geb. Amsterdam 19-12-1855, telegrafist, zn. van Gompel Salomon en Esther Levie, (hij vestigt zich 30-4-1878 te Vld., komend van Schiedam en vertrekt met zijn gezin 11-5-1904 naar Maassluis).

4. Hester van Wessel, geb. Vld. 6-2-1858, (vertrekt 14-5-1904 naar Maassluis).

5. Betje van Wessel, geb. Vld. 7-11-1859, (vertrekt 16-6-1884 naar Rotterdam).

6. Simon van Wessel, geb. Vld. 6-2-1862, kleermaker, (vertrekt 22-5-1886 naar Maassluis).

7. Sientje van Wessel, geb. Vld. 19-5-1864, ovl. Vld. 25-12-1867.

IV. Andries Samson van Wessel, geb. Vld. 17-12-1852, kleermaker, tr. 1880 **Maartje Graveur**, geb. Rotterdam 30-8-1858, (zij vestigt zich 24-4-1880 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekt met haar gezin 27-7-1906 naar Rotterdam).

kinderen:

1. Samson Andries van Wessel, geb. Vld. 2-12-1881, kantoorbediende, (vertrekt 6-8-1906 naar Rotterdam).

2. Abraham Andries van Wessel, geb. Vld. 12-9-1883, winkelbediende.

3. doodgeboren zoontje, Vld. 1-1-1885.

4. Simon Andries van Wessel, geb. Vld. 30-11-1885, handelsreiziger.

5. Jacob Andries van Wessel, geb. Vld. 18-10-1887, kantoorbediende.

6. Leonard Samson van Wessel, geb. Vld. 15-2-1889, winkelbediende.

WINDMULLER

Joseph Windmuller, geb. Vorden 26-9-1877, kleermaker, (vestigt zich 29-4-1902 te Vld., komend van Zutphen en vertrekt 12-11-1902 weer naar Zutphen).

DE WINTER

Maria de Winter, geb. Breda 23-5-1850, dienstbode, (vestigt zich 2-5-1883 met haar dochter te Vld., komend van Schiedam en vertrekt

13-5-1884 naar 's-Hertogenbosch).

kind:

1. Judith Rebecca Sara Helena de Winter, geb. Rotterdam 10-4-1879.

Israël Levi de Winter, geb. Rotterdam 22-11-1908, zie verder bij Van Biene.

DE WIT

Eva de Wit, geb. St. Oedenrode 27-9-1867, dienstbode, (vestigt zich 15-12-1885 te Vld., komend van St. Oedenrode en vertrekt 15-6-1903 naar Den Haag).

WITTSTEIN

Samuël Jacob Wittstein, geb. Dordrecht 15-4-1881, waterklerk, (vestigt zich met zijn gezin 25-3-1926 te Vld., komend van Rotterdam en vertrekken resp. 14-5 en 2-11-1927 naar Vlissingen), tr. **Hendrika Boesman**, geb. Rotterdam 5-10-1880.

kinderen:

1. Rachel Wittstein, geb. Rotterdam 25-12-1909, winkeljuffrouw.

2. Hester Wittstein, geb. Rotterdam 24-7-1911.

3. Suzanna Rozet Wittstein, geb. Rotterdam 16-9-1916.

4. Ezechiël Wittstein, geb. Rotterdam 16-1-1920.

IJZERMAN

I. Hendrika IJerman, ovl. Schiedam.

II. Abraham IJerman, geb. Groningen 24-11-1820, koopman, (hij vestigt zich 2-10-1857 te Vld., komend van Schiedam), ovl. Vld. 10-3-1865, tr. **Sara de Vries**, geb. Bladel 8-4-1822, (zij vestigt zich 27-4-1853 te Vld., komend van Rotterdam), dr. van Jacob Levie en Reina Andriessen en wed. van Jacob David van Furth.

kinderen:

1. Dina IJerman, geb. Vld. 27-4-1858, ovl. Vld. 9-10-1859.

2. Hendrika IJerman, geb. Vld. 4-6-1860.

3. Machiel IJerman, geb. Vld. 5-2-1862.

NOTEN

gebruikte afkortingen

ASV	- Archief Stad Vlaardingen
BSV	- Bibliotheek Stadsarchief Vlaardingen
HVV	- Handschriftenverzameling Vlaardingen
NAV	- Notarieel Archief Vlaardingen
NASV	- Nieuw Archief Stad Vlaardingen
NVC	- Nieuwe Vlaardings(ch)e Courant
OAS	- Oud Archief Schiedam
RAV	- Rechterlijk Archief Vlaardingen

1. D. Hausdorff, Jizkor (Baarn, 1978), blz. 173 en 174.
2. Als noot 1.
3. NASV voorl. inv. nrs. 2093, 2094, 3359 en 3360.
4. HVV inv. nr. 358; op het aantal van 58 Joden dat op deze lijst staat vermeld, valt wel het een en ander af te dingen. Hierop staan namelijk ook alle Vlaardingse inwoners die alleen een Joodse moeder hebben, terwijl bij de aantallen van 1830 - 1902 dit criterium niet is gehanteerd.
5. RAV inv. nr. 10, fol. 119v-125.
6. RAV inv. nr. 11, fol. 117v-120v.
7. OAS inv. nrs. 395 en 2902.
8. NAV inv. nr. 83, fol. 90 en 109 folio 198.
9. RAV inv. nr. 91, folio 85 en ASV inv. nr. 453.
10. NASV voorl. inv. nr. 3359.
11. NASV voorl. inv. nr. 411, nr. 61.
12. NASV voorl. inv. nrs. 142, blz. 31 en 43 en 411, nrs. 35, 61 en 43.
13. NASV voorl. inv. nr. 411, nr. 90.
14. Als noot 1.
15. NASV voorl. inv. nr. 2022 en 3613-3633.
16. Collectie Sigal inv. nr. 4, nr. XIII.
17. NASV voorl. inv. nr. 2022.
18. Als noot 1.
19. Als noot 16.
20. Als noot 16.
21. NVC 29-9-1894.
22. BSV 7C-184.
23. NVC 1-5-1897.
24. BSV 7F-146.
25. NVC 5-2-1958.
26. Drs. M. den Admirant, Een Israëlitische gemeente in Vlaardingen, in: Ned. Historiën 14e jrg., nr. 1 (1980), blz. 10-12.
27. Archief Oudheidkamer Vlaardingen inv. nr. 31.
28. Als noot 25.
29. NASV voorl. inv. nr. 411, nr. 105a.
30. NASV voorl. inv. nrs. 142, blz. 56 en 412, nr. 56 en erfpachtsakte nr. 47.
31. NASV voorl. inv. nr. 413, nr. 111.
32. NASV voorl. inv. nr. 4029.
33. NVC 28-7-1900.
34. NVC 21-6-1929 en 22-8-1930.
35. Als noot 28.
36. NASV 1237; in dit dikke dossier bevinden zich alle stukken m.b.t. de Joodse begraafplaats over de periode 1918 - 1940.
37. HVV inv. nr. 249.
38. NVC 31-5-1924.
39. Als noot 38.
40. NVC 21-6-1929.
41. HVV inv. nr. 346.
42. NASV voorl. inv. nrs. 3303-3305.
43. Als noot 17.
44. Vgl. NVC 28-8-1940.
45. HVV inv. nr. 357.
46. Deze gegevens zijn, tenzij anders vermeld, ontleend aan de Volkstellingen- en Bevolkingsregisters en de Registers van de Burgerlijke Stand van Vlaardingen, aan HVV inv. nrs. 358 en 359 en aan Theo J. Poelstra, Vlaardingen 1940 - 1945, in: Historisch Jaarboek Vlaardingen 1985, blz. 120; de bevolkingsregister berusten t/m 1938 bij het Stadsarchief, aanvullende gegevens t/m 1943 konden worden geput uit HVV inv. nrs. 358 en 359.
47. Gerard J.N. van den Berg e.a., Genadig opgenomen in het paradijs (Dordrecht, 1988).
48. OAS inv. nr. 395; met dank aan J. van Hees te Vlaardingen.
49. ASV inv. nr. 73; met dank aan J. van Hees te Vlaardingen.
50. Als noot 8.
51. Als noot 10.
52. NASV voorl. inv. nrs. 411 e.v.
53. NASV voorl. inv. nr. 448, nr. 296.
54. NVC 23-11-1912.
55. Als noot 33.
56. NVC 30-10-1901.
57. NASV voorl. inv. nrs. 413, nr. 235 en 418, nr. 192.
58. NASV voorl. inv. nr. 3304, fol. 59v.
59. Als noot 52.
60. NASV voorl. inv. nr. 431, nr. 11.
61. NASV voorl. inv. nrs. 427, nr. 102, 428, nr. 218, e.v.
62. Als noot 36.
63. NVC 25-9-1872.
64. NASV voorl. inv. nr. 433, nrs. 63 en 65.
65. Als noot 52.
66. als noot 64.
67. ASV inv. nr. 453 en RAV inv. nr. 91, fol. 85.
68. NASV voorl. inv. nr. 3359.
69. Als noot 52.
70. NASV voorl. inv. nr. 418, nr. 241.
71. Als noot 52.